

NUORISOTYÖ SAAMELAISTEN KOTISEUTUALUEEN SEURAKUNNISSA

Viivi Törmänen

Opinnäytetyö, syksy 2016

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali-alan koulutusohjelma

Kristillinen lapsi- ja nuorisotyön suun-
tautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + kirkon nuoriso-
työnohjaajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Törmänen, Viivi. Nuorisotyö saamelaisten kotiseutualueen seurakunnissa. Helsinki, syksy 2016, 59 s., 3 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Helsinki. Sosiaali-alan koulutusohjelma, Kristillinen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus.

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää, miten saamelaisten kotiseutualueen seurakuntien työntekijät huomioivat saamelaiskulttuurin nuorisotyössä. Opinnäytetyön lähtökohtana toimi ajatus selvittää sitä, mitä tukea ja koulutusta työntekijät mahdollisesti tarvitsevat saamelaistyöhön ja -kulttuuriin liittyen.

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen ja aineisto kerättiin teemahaastattelulla syksyllä 2016. Haasteltavina oli seitsemän saamelaisalueen seurakuntien työntekijää, joiden työtehtäviin kuuluu nuorisotyö tai saamelaistyö. Aineiston analyysissä käytettiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysia.

Tutkimustuloksista ilmeni, että saamelaiskulttuuri huomioitiin nuorisotyössä vaihtelevasti. Työntekijät pitivät saamen kieliä merkittävimpana tapana tukea nuorten identiteetin kehittymistä. Tarve kehittää ja ylläpitää saamenkielentaitoa tunnistettiin, mutta samalla se koettiin suurimmaksi haasteeksi.

Avainsanat: saamelaiskulttuuri, identiteetti, kirkon nuorisotyö, rippikoulu, isostoiminta

ABSTRACT

Törmänen, Viivi. Youth work in parishes in the Sámi Homeland. Helsinki, Autumn 2016, 59 p., 3 appendices. Language: Finnish. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Christian Youth Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of this thesis was to determine how the employees of parishes in the Sámi Homeland take the Sámi culture into account in their work. The baseline of this thesis was based on the idea of finding out what kind of support and education the employees might need concerning the Sámi culture.

The thesis is a qualitative study and the data was collected by a theme interview in autumn 2016. The interviews were collected from seven employees who work in the branch of youth work or Sámi work. The material was analysed by using theory directive material analysis.

The results showed that the Sámi culture was variously taken into account within the youth work. The employees considered the Sámi languages to be the most remarkable way of supporting the development of identity of the youth. The need to improve and maintain the language skills was recognized. It was also considered as the biggest challenge.

Key words: Sámi culture, identity, church youth work, confirmation school, assistant leadership

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 KULTTUURI, ETNISYYS JA IDENTITEETTI	7
2.1 Kulttuuri.....	7
2.2 Etnisyys	8
2.3 Identiteetti	9
3 SAAMELAISET JA SAAMELAISALUEEN SEURAKUNNAT	13
3.1 Saamelaiset Suomessa	13
3.2 Saamelaisalueen seurakunnat	15
4 KIRKON NUORISOTYÖ	19
4.1 Kirkon nuorisotyö	19
4.2 Rippikoulu.....	20
4.3 Isostoiminta	25
5 OPINNÄYTE TYÖN TOTEUTUS	27
5.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	27
5.2 Tutkimusmenetelmä	28
5.3 Aineiston kerääminen.....	29
5.4 Aineiston analyysi	29
6 OPINNÄYTE TYÖN TULOKSET	32
6.1 Haastateltavien taustatiedot.....	32
6.2 Saamelaiskulttuuri nuorisotyössä.....	32
6.2 Saamelaisnuoren tukeminen	37
6.4 Saamelaiskulttuurin haasteet nuorisotyössä	39
7 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	42
8 POHDINTA	45
8.1 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	45
8.2 Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu	46
LÄHTEET	50
LIITE 1 Tutkimuslupahakemus	55
LIITE 2 Saatekirje haastateltaville	57
LIITE 3 Teemahaastattelurunko	58

1 JOHDANTO

Suomessa on useita vähemmistökulttuureita, joista yksi on saamelaiset. Saamelaiset ovat Euroopan ainoa alkuperäiskansa, joka on omalla kulttuuriperinnöllään rikastuttanut maatamme. Suomi ei ole ratifioinut Kansainvälisen työjärjestön itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevaa yleissopimusta eli ILO:n sopimusta numero 169. ILO 169 on kansainvälinen sopimus alkuperäiskansojen kulttuurin, kielen ja sosiaalisen sekä taloudellisen aseman turvaamiseksi. Suomi on jo monin osin täyttänyt ratifiointiedellytykset, mutta ratkaisematta ovat maa- ja luonnonvara-asiat. Sopimuksen tarkoitus on erityisesti tukea alkuperäiskansojen, tässä tapauksessa saamelaisten, kulttuuriperinteitä ja vahvistaa käsitystä saamelaisesta kulttuuriympäristöstä ja sitä koskevasta maankäytöstä. Rakennetun kulttuurin lisäksi tulisi ottaa huomioon eletty ympäristö. (Lehtola 2015, 46–47.) Kirkko ja valtio ovat osaltaan olleet hävittämässä mutta samalla elvyttämässä saamelaiskulttuuria. Saamelaisten oikeudet omaan kieleen ja kulttuuriin on tunnustettu pitkän suomalaistamis- ja käännättämisvaiheen jälkeen. Vuonna 2012 piispa Samuel Salmi pyysi kirkon puolesta saamelaisilta anteeksi heihin kohdistunutta rotututkimusta ja suhtautumista saamen kieliin. (Kirkon tiedotuskeskus 2012.)

Luonnon ja kulttuurien erilaisuuksien ja moninaisuuden katoaminen on ihmiskunnan suurimpia uhkia. Eri kulttuureilla on oma erityinen tietotaitonsa sen suhteen, miten selviytyä muuttuvissa luonnonoloissa. Kulttuurien, ihmisten ja luonnon erilaisuus on rikkaus, joka tulisi huomioida jokapäiväisessä elämässämme. Jokainen on tasavertainen, olivatpa hänen lähtökohtansa millaiset tahansa. Nuorisotyössä toimintaympäristön muutokset ja yhteiskunnalliset haasteet heijastuvat yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen elämään. Monikulttuurisuus ja sosioekonomiset erot asettavat nuorisotyölle uusia haasteita.

Kirkon nuorisotyön lähtökohtana on kokonaisvaltainen käsitys ihmisestä. Nuori tulisi nähdä ja kohdata arvokkaana juuri sellaisena kuin hän on. Kristillinen kas-

vatus perustuu jokaisen lapsen ja nuoren oikeuteen kehittyä, kokea iloa oppimisesta sekä saada tukea kasvuunsa. Kirkon nuorisotyön tarkoitus ei ole muuttaa toista vaan mahdollistaa kasvu luomisessa saatujen lahjojen pohjalta. Kasvun ja identiteetin kehittymisen tukeminen liittyy aina henkilöön, ryhmään, aikaan ja paikkaan. Tavoitteena on vahvistaa nuorten osallisuutta seurakunnassa ja ympäröivässä yhteiskunnassa. Tämä tapahtuu työntekijöiden ja työn rakenteiden kautta. (Kirkkohallitus 2012, 4.) Kirkon nuorisotyön tarkoitus ei ole eritellä, kuka on saamelainen tai suomalainen vaan tarjota jokaiselle nuorelle mahdollisuus rakentaa omaa identiteettiään ympäristössä, joka hyväksyy yksilön omana itsenään.

Opinnäytetyön lähtökohtana on selvittää, miten saamelaisten kotiseutualueen seurakuntien työntekijät huomioivat saamelaiskulttuurin ja saamelaisen kasvatuksen työssään. Aiheen nosti esille kirkon saamelaistyön sihteerin Erva Niittyvuopio, kun kerroin olevani kiinnostunut erilaisista kulttuureista ja nuorisotyöstä Pohjois-Suomessa. Opinnäytetyössä tarkastelen pohjoisten seurakuntien nuorisotyötä kulttuurisista lähtökohdista ja työntekijöiden kokemuksista käsin. Opinnäytetyössä käsitellään kulttuuria, identiteettiä ja kirkon nuorisotyön mahdollisuuksia niiden tukemiseen. Tavoitteena on kehittää kirkon saamelaistyötä nuorisotyönkentällä.

2 KULTTUURI, ETNISYYS JA IDENTITEETTI

2.1 Kulttuuri

Puhuttaessa kulttuurista puhutaan ryhmien tai kansakuntien yhteisten merkitysten järjestelmistä, joita ihmiset käyttävät pyrkiessään ymmärtämään maailmaa ja todellisuutta, jossa elävät (Benjamin 2014, 62). Kulttuurilla on keskeinen asema yksilön identiteetin muodostamisessa, ylläpitämisessä ja muuttamisessa. Kulttuuri tarjoaa yksilölle arvomaailman, tavat ja perinteet, maailmankatsomuksen, uskomukset ja käytännöt, joihin samastua ja joiden kautta peilata itseään suhteessa ympäröivään maailmaan. Samastuminen tuo yhteenkuuluvuuden tunteen, mutta voi olla yksilöstä riippuen vahva tai heikko. Kulttuuriin kuuluvat ominaispiirteet voivat yhdistää ja määritellä ihmisryhmää esimerkiksi etnisyyden, alueen tai yhteisten mielenkiinnonkohteiden kautta. Syntyy ajatus "meistä" ja "heistä". (Benjamin 2014, 60–61.) Alla oleva taulukko auttaa hahmottamaan kulttuurin määrittelemisen monitahoisuutta.

TAULUKKO 1. Kulttuurin määrittelemisen (Benjamin 2014, 61)

Behavioristinen	Kulttuuri on jaettua ja opittua inhimillistä käyttäytymistä, tapa elää.
Funktionaalinen	Kulttuuri on ihmisten tapa selvittää ongelmia sopeutumalla ympäristöön tai elämällä yhdessä.
Historiallinen	Kulttuuri on sosiaalista perintöä ja traditioita, jotka siirretään tuleville sukupolville.
Psyykkinen	Kulttuuri on kokonaisuus ideoita tai opittuja käytäntöjä, se hillitsee yllykkeitä ja erottaa ihmisen eläimestä.
Normatiivinen	Kulttuuri on ihanteita, arvoja tai elämänohjeita.
Rakenteellinen	Kulttuuri koostuu säännönmukaisista, toisiinsa liittyvistä aatteista, symboleista tai käyttäytymisestä.
Symbolinen	Kulttuuri perustuu sattumanvaraisiin merkityksiin, joita yhteiskunta tarjoaa.
Ajankohtainen	Kulttuuri koostuu ajankohtaisista teemoista tai kategorioista, kuten sosiaalisesta rakenteesta, uskonnosta tai taloudesta.

Taulukosta voi nähdä, miten moniulotteinen käsite kulttuuri on ja miten monesta näkökulmasta käsin sitä voi tarkastella. Kulttuuri on kuin jäävuori, josta näkyy vain huippu. Jäävuoren huippuna ovat ne kulttuuriset piirteet, jotka ovat kaikkien nähtävillä ja joiden kautta muut arvioivat ja määrittelevät kyseistä kulttuuria. Näitä ovat esimerkiksi pukeutuminen, kieli, tavat, ruoka ja musiikki. (Benjamin 2014, 61–62.) Kulttuurin näkyvä osa on se, jonka perusteella asenteet ja ennakkoluulot syntyvät. Kulttuurien väliset erot välittyvät ja säilyvät esimerkiksi pukeutumisen tai kielen ja sen murteiden kautta. Niiden perusteella muut ihmiset määrittelevät, kuuluuko toinen "meihin" vai "heihin".

Kulttuuri on kuitenkin paljon muutakin kuin sen näkyvä osa. Kuten jäävuoren kohdalla, on kulttuurissakin suurin osa piilossa. Kulttuuri on monimutkainen järjestelmä, johon sisältyvät arvot, uskomukset ja käsitteet. Kulttuuri on ikään kuin viitekehys, jonka puitteissa ihminen toimii ja elää. (Benjamin 2014, 62.) Kulttuuri antaa ryhmille ja sen jäsenille välineen, jonka avulla ilmentää omaa ja ryhmän identiteettiä. Kulttuuria voidaan tarkastella myös yksilöiden ja ryhmien välisenä vuorovaikutuksen ja ilmaisun välineenä. Globalisaation myötä kulttuurin käsitettä on yhä vaikeampi määritellä yksittäisiksi kokonaisuuksiksi. Kulttuurit muuttuvat ja elävät. Onkin ehdotettu, että kulttuuri korvattaisiin käsitteellä kulttuurisuus, joka ilmetäisi paremmin eri kulttuurien joustavaa luonnetta. (Benjamin 2014, 63.)

2.2 Etnisyys

Etnisyys-sanasta syntyy usein mielikuva erilaisista kulttuurisista ilmiöistä, kuten *etninen ruoka* tai *etninen musiikki*. Sosiologian näkökulmasta etnisyys tarkoittaa yhteiskuntaan institutionalisoitunutta tapaa hahmottaa todellisuutta. Etnisyys, samoin kuin luokka tai sukupuoli, on keskeinen sosiaalisen jaon ja erottelun peruste. Etnisyys-sana juontuu kreikan sanasta *ethnos*, joka viittaa ihmisjoukkoon, heimoon tai kansaan. Sanan käyttöön liittyy perinteisesti ajatus erilaisuudesta, erilaisista tavoista tai kulttuurista. Toisaalta etnisyys viittaa nimenomaan oletukseen yhteisestä alkuperästä. (Kauppinen 2014, 168.)

Etnisyyden määrittelyä voidaan lähestyä toisen yhteiseen alkuperään viittaavan käsitteen, *rodun*, kautta. Molemmat käsitteet ovat moderneja, eurooppalaisen siirtomaavallan ja löytöretkien myötä syntyneitä. Eurooppalaiset hakivat selityksiä ja perusteluita kokemalleen ylivertauudelle ja siirtomaaherruudelle suhteessa kohtaamiinsa erilaisiin ihmisiin ja yhteiskuntiin. Rotu -käsite on syntynyt tarpeesta erotella ihmiset toisistaan fyysisten tai henkisten piirteiden perusteella. Ihmisten välistä vaihtelua esimerkiksi lahjakkuudessa perusteltiin rodulla ja "valkoista" rotua pidettiin ylivertaisena suhteessa muihin. Syntyi rotutiede, jolla on ollut vakavia seurauksia kautta historian. (Kauppinen 2014, 168.)

Etnisyyden ja rodun käsitteitä yhdistää siis oletettu yhteinen alkuperä, käsitys "*meistä*" ja "*heistä*". Käsitteiden välillä on kuitenkin nähtävissä eroja. Etnisyys viittaa enemmän kulttuuriin, sosiaalisiin suhteisiin ja vuorovaikutukseen, kun taas rodulla viitataan biologisiin ja fyysisiin ominaisuuksiin. Tämän eron takia etnisyys on rotua alttiimpi muutokselle. (Kauppinen 2014, 169.) Etnisyys ei myöskään ole yhtä vahvasti yhteydessä valtioihin kuin esimerkiksi käsite *kansa*. Kansa -käsite liittyy tyypillisesti kansallisvaltioihin tai valtioihin tiettyä aluetta hallitsevina poliittisina yksikköinä. Yksilö liittyy valtioon kansalaisuuden kautta. On kuitenkin olemassa valtiottomia kansoja, kuten saamelaiset, joilla on oma historiansa, kulttuurinsa ja kielensä. Etnisyydelle tyypillisiä lähtökohtia ovatkin koetut fyysiset tai kulttuuriset yhtäläisyydet. Etnisten ryhmien rajat muotoutuvat vuorovaikutuksessa niin ryhmän jäseniin kuin toisiin ryhmiin. Voidakseen määrittellä "*meidät*" tarvitsee ryhmä myös "*muut*". (Kauppinen 2014, 170.)

2.3 Identiteetti

Psykologiassa identiteetillä tarkoitetaan minäkäsitystä, yksilöllistä käsitystä itsestä ja omasta minäkuvasta (Paavola & Talib 2010). Identiteetti ei kehity kerralla tai järjestelmällisesti, vaan se on seurausta eri kriisi- ja sitoutumisvaiheista. Identiteetti rakentuu vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Yksilö muodostaa käsityksen itsestään suhteessa omiin fyysisiin ominaisuuksiin, maailmankatsomukseen, ihmissuhteisiin sekä koulu- ja työuraan. Nämä osa-alueet

nousevat keskeisiksi eri vaiheissa elämää. (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 78.)

Minuuden voi jaotella yksityiseen, sosiaaliseen ja ihanneminiän. Yksityinen on yksilön kokemus siitä, että hänessä on jotain ainutlaatuista ja henkilökohtaista. Havainto siitä, että ajatukset ovat vain yksilön itsensä tiedossa johdattaa psyykkisen itsenäisyyden ja riippumattomuuden tunteeseen. Yksilöllisen minuuden rajat eivät välttämättä aina ole selviä. Toisen ajatuksia voi yrittää tulkita, mutta varmoja ne ovat vasta selvin sanoin toiselle kerrottuna. (Keltikangas-Järvinen 2010, 98.)

Sosiaalinen minä muodostuu, kun yksilö havaitsee kuuluvansa johonkin ryhmään tai yhteisöön. Ryhmiä tai yhteisöjä sen myötä sosiaalisia minä on useampia. Yksilö rakentaa identiteettiään sen mukaan, minkä ryhmän jäsenenä hän itseään tarkastelee. Hän tarkastelee ja etsii niitä piirteitä, jotka ovat kunkin ryhmän kannalta olennaisia. (Keltikangas-Järvinen 2010, 99.) Ryhmän tai yhteisön identiteetti käsittää ne asiat, joiden perusteella ryhmä voidaan tunnistaa samaksi, vaikka jäsenet olisivat vaihtuneet (Saukkonen 2014, 15–16). Saamelaisidentiteetti koostuu yhteisön perinteistä ja arvoista, jotka välittyvät sukupolvelta toiselle. Perinteinen elämäntapa saamelaisalueella, saamen kieli ja poronhoitokulttuuri muodostavat kulttuuritaustan, jolle nykysaamelainen identiteetti rakentuu (Lehtola 2015, 24). Yksilö painottaa eri yhteyksissä eri asioita, mutta pysyy pohjimmiltaan samana ihmisenä (Keltikangas-Järvinen 2010, 99).

Ihanneminiä käsittää ne ominaisuudet ja piirteet, jotka yksilö haluaisi omata, mutta joita hän ei liitä todelliseen minäkuvaansa. Siihen sisältyvät yksilön itselleen asettamat moraaliset ja eettiset odotukset. Ihanneminiä on tavoite, jota kohti yksilö pyrkii elämässään. Terveen ihmisen tavoitteet ja ihanteet ovat aina hieman korkeammalla kuin mitkä hän uskoo saavuttavansa. Ihanneminiän ja todellisen minän välinen jännite määrittää itsetunnon ja psyykkisen terveyden määrää. Kokemus ihanneminiän ja todellisen minän välisestä etäisyydestä ja suuresta ristiriidasta voi muuttua neuroottiseksi häiriöksi. Ristiriidan puute taas voi olla merkki narsistisuudesta tai psykopatiasta. (Keltikangas-Järvinen 2010, 99.)

Henkilökohtaisen identiteetin lisäksi identiteetin ulottuvuuksia ovat *sosiaalinen identiteetti* ja *kulttuuri-identiteetti*. Sosiaaliselle identiteetille ja kulttuuri-identiteetille on keskeistä yhteen tai useampaan ryhmään kuuluminen. Sosiaalinen identiteetti rakentuu sen pohjalta, miten henkilö hahmottaa itsensä suhteessa ryhmään ja sen jäseniin. Kulttuuri-identiteetti merkitsee kuulumista itse valittuja ryhmiä laajempaan järjestelmään. Sosiaalinen identiteetti ja kulttuuri-identiteetti kulkevat rinnakkain ja lomittain toistensa kanssa. Identifikaatio tiettyyn etniseen ryhmään tai alkuperäiskulttuuriin (kuten saamelaisuus) voi olla osa henkilön sosiaalista identiteettiä, vaikka hän samalla kokee kuuluvansa myös laajempaan yhteisöön. (Paavola & Talib 2010, 61–62.) Toisaalta sosiaalinen identiteetti ja kulttuuri-identiteetti ovat termeinä ristiriitaisia. Kulttuuri ja sosiaalisuus viittaavat laajoihin kokonaisuuksiin, jotka ihmiset jakavat. Identiteetti sen sijaan on jokaiselle henkilökohtaista ja ainutlaatuista. (Benjamin 2014, 63.)

Toisinaan kulttuuri-identiteetti sekoitetaan *etniseen identiteettiin* ja *kansalliseen identiteettiin*. Etninen ja kansallinen identiteetti voivat korostua vaihtelevasti ja eri vahvuisina. Alkuperäiskansaan kuuluvalla henkilöllä identiteetin kehittyminen alkaa kotona opituista etnisistä asenteista, arvoista ja maailmankatsomuksesta ja jatkuu identiteetin peilaamisena valtakulttuurin arvoihin ja käytänteisiin. Kehitys on riippuvainen henkilön sosiaalisesta ympäristöstä; perheestä, yhteisöistä ja valtakulttuurin sosiaalisista suhteista (Paavola & Talib 2010, 62). Omaan kansaan ja ryhmään kuuluminen voi vahvistua. Vaihtoehtoisesti seurauksena voi olla epävarmuus omasta identiteetistä, oman ryhmän vastustaminen tai jopa sen hylkääminen. (Paavola & Talib 2010, 62–63.) Etnisyyteen liittyvät kulttuuri-piirteet ovat osittain identiteetin ilmentymiä. Ryhmien sisäiset ja väliset vuorovaikutusprosessit voivat muovata yksilön identiteettiä ja se voi muuttua elämän aikana. Valtaväestön suunnalta tuleva torjuminen tai ympäristön muutos voivat vahvistaa tai horjuttaa vähemmistötaustaan perustuvaa identiteettiä. (Kauppinen 2014, 172–173.)

Anna-Riitta Lindgren (2000) kielisosiologinen tutkimus Helsingin saamelaiset ja oma kieli käsittelee kielen merkitystä identiteetille Helsingissä asuvien saamelaiden kokemusten pohjalta. Tutkimuksen taustalla on kysymys siitä, miten saamelaiden kotiseutualueen ulkopuolella asuvat saamelaiset ylläpitävät ja

käyttävät saamen kieltä. Lindgren käsittelee tutkimuksessaan saamelaisten urbanisoitumista ja heidän sekä valtaväestön suhtautumista siihen. Aineiston hän keräsi haastattelemalla Helsingissä asuvia saamelaisia ja muodostamalla niistä kielelliset elämäkerrat, joihin hän peilaa aikaisempia tutkimuksia aiheesta. Opinnäytetyöni linkittyy Lindgrenin tutkimukseen siten, että kieli on merkittävä osa yksilön identiteetin muodostumista. (Lindgren 2000, 10–11.)

3 SAAMELAISET JA SAAMELAISALUEEN SEURAKUNNAT

3.1 Saamelaiset Suomessa

Saamelaiset ovat Euroopan ainoa alkuperäiskansa. Saamelaisten virallinen kotiseutualue, Saamenmaa, ulottuu neljän valtion alueelle: Norjan, Ruotsin, Suomen sekä Venäjän. Suomessa saamelaisten virallinen kotiseutualue käsittää Utsjoen, Inarin ja Enontekiön kunnat sekä Sodankylän pohjoisosassa sijaitsevan Lapin paliskunnan alueen. Suomessa asuvista saamelaisista suurin osa kuuluu evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Kolttasaamelaiset ovat Suomen ortodoksikirkon jäseniä. (Saamelaiskäräjät i.a.)

Suomessa saamelaiseksi käsitetään henkilö, joka täyttää laissa Saamelaiskäräjistä (974/1995) asetetut määritelmät.

Saamelaisella tarkoitetaan tässä laissa henkilöä, joka pitää itseään saamelaisena, edellyttäen:

1) että hän itse tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan tai isovanhemmistaan on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään; tai

2) että hän on sellaisen henkilön jälkeläinen, joka on merkitty tunturi-, metsä- tai kalastajalappalaiseksi maa-, veronkanto- tai henkikirjassa; taikka

3) että ainakin yksi hänen vanhemmistaan on merkitty tai olisi voitu merkitä äänioikeutetuksi saamelaisvaltuuskunnan tai saamelaiskäräjien vaaleissa. (Laki saamelaiskäräjistä 974/1995.)

Saamelaisten oikeudet on kirjattu edellä mainitun lain lisäksi Suomen perustuslakiin (731/1999). Kyseisissä laeissa määritetään saamelaisten oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltä ja kulttuuriaan sekä oikeus käyttää kieltä asioidessaan viranomaistahoilla heidän kotiseutualueellaan. Suomen saamelaisten virallinen edustajataho on Saamelaiskäräjät. (Saamelaiskäräjät i.a; Joonas 2013,155–158.) Kirkkolain (1054/1993) 3 luvun viidennen pykälän mukaan Oulun hiippakunnan tuomiokapitulin on huomioitava saamen kielilain lisäksi se, että kapitulista tulee voida saada saamenkielistä palvelua sekä pohjoissaameksi että inarinsaameksi.

Saamelaiskäräjien viimeisimmän tilaston mukaan vuodelta 2011 Suomessa on noin 10 000 saamelaista, joista inarinsaamelaisia on noin tuhat ja kolttasaamelaisia noin saman verran. Loput 8000 on pohjoissaamelaisia. Suuri osa saamelaisista, yli 60 prosenttia asuu virallisen kotiseutalueensa ulkopuolella, mikä asettaa uudenlaisia haasteita ja vaatimuksia saamenkieliselle opetukselle, palveluille ja tiedonvälitykselle. Yhdeksästä saamen kielestä Suomessa puhutaan kolmea: pohjois-, inarin- ja koltansaamea, joista pohjoissaamen kielen puhujia on eniten. (Saamelaiskäräjät i.a.) Kaupungistumisella on ollut suuri vaikutus saamelaisyhteisöihin ja Ruotsin, Norjan ja Suomen pääkaupunkiseuduille on kullekin muodostunut suuri saamelaisyhteisö. (Saamelaiskäräjät i.a; Oulun hiippakunta i.a B.) Saamelaisten todellisen määrän arvioiminen on hankalaa, sillä se riippuu siitä, miten saamelainen määritellään (Joonas 2013,156).

Viime vuosikymmeninä kiistelystä aiheena on ollut saamelaismääritelmä. Alkuperäisessä vuoden 1973 määritelmässä saamelaiseksi katsottiin henkilö, jonka vanhemmista tai isovanhemmista ainakin toinen oli oppinut ensimmäisenä kielenään saamen kielen sekä hänen jälkeläisensä. Edellytyksenä oli, että henkilö itse tunsi olevansa saamelainen, sillä ketään ei vasten tahtoaan voinut pitää saamelaisena. Suomalaistamisen seurauksena moni saamelainen menetti tai vieroittui saamen kielestä, joten määritelmässä ei edellytetty henkilöiden itse osaavan sitä. Määritelmään tehtiin vuonna 1995 lisäys, jonka mukaan saamelaiseksi katsottiin myös henkilöt, jotka olivat maa- tai henkikirjoissa lapinveroa maksaneiden kalastaja-, metsästäjä- tai tunturilappalaisten jälkeläisiä. Saamelaiskäräjät ei tosin ole hyväksynyt itse tätä määritelmää vaan vetoaa kansainvälisen itsemääräämisoikeuden pohjalta ryhmän oikeuteen määritellä itse jäsenensä. (Lehtola 2015, 61–62.)

Saamelaiseen identiteettiin liittyvät kielen ja perinteiden lisäksi vahvasti myös asusteet ja pukeutuminen. Vaatteiden avulla rakennetaan ja ylläpidetään identiteettiä. Puku välittää osaltaan viestiä yksilön ja ryhmän välillä. Siitä voi nähdä, miltä alueelta tai jopa mistä suvusta puvun kantaja on lähtöisin. Puku lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta, sen kantaminen on arvokas tehtävä. Lapinpuku sisältää kielen ja kulttuurin ja siihen pukeutuva kantaa mukanaan kansansa historiaa. Puvut tehdään käsityönä, jolloin perinteet säilyvät. Eri mallien sekoittami-

nen ei ole hyväksyttyä, eivätkä monet saamelaiset hyväksy saamenpukuun pukeutumista ilman ymmärrystä sen kielestä ja perinteestä. Puvun käyttäminen edellyttää kuulumista kulttuuriin ja sen pukemiseen liittyvien sääntöjen tuntemista. Puku koetaan osaksi ihoa, jolloin esimerkiksi pukuun liittyvät kysymykset tai arvostelu koetaan vieraaksi. (Oktavuohta i.a A; Seppä 2012, 38–41.)

3.2 Saamelaisalueen seurakunnat

Tutkimuksen kohteena olevat seurakunnat Utsjoella, Inarissa, Sodankylässä ja Enontekiöllä kuuluvat Oulun hiippakuntaan. Oulun hiippakunta on Suomen laajin maantieteellisesti mitattuna. Hiippakunta kattaa pohjoisen Suomen alueet Keski-Pohjanmaalta Lappiin asti. Seurakuntia hiippakunnassa on 60 ja niissä jäseniä noin 525 000. Väestö on keskimäärin kirkollisesti sitoutuneempaa kuin muualla Suomessa. Oulun hiippakunta on moninainen niin uskonnollisesti kuin väestöllisesti. Alueella vaikuttavat kaikki Suomen herätysliikkeet. Laajimpana niistä toimii lestadiolaisuus. Herännäisyys ja evankelisuus vaikuttavat hiippakunnan eteläosissa. Hiippakunnan seurakunnista neljä sijaitsee saamelaisten virallisella kotiseutualueella. (Oulun hiippakunta i.a. A.) Seurakunnissa käytetään suomen kielen lisäksi pohjois-, inarin- ja kolttasaamea ja seurakunnan jäseniä on Kirkkolain (1993/1054) nojalla palveltava myös saamenkielillä. Hiippakunnan piispana toimii TT Samuel Salmi. Oulun hiippakunnan tuomiokapituli toimii seurakuntien sekä niiden työntekijöiden tukena ja vastuunkantajana. (Oulun hiippakunta i.a A.)

Kirkolliskokous perusti kirkon saamelaistyön sihteerin viran huhtikuussa 2008, ja ensimmäinen työntekijä aloitti virassa saman vuoden syyskuussa. Kirkon saamelaistyön sihteerin virka on kokonaiskirkon virka, jonka sijoituspaikka on Oulun hiippakunnan tuomiokapitulissa. Kokonaiskirkollinen virka tarkoittaa sitä, että työtä tehdään koko Suomen alueella, ei vain saamelaisten kotiseutualueen seurakunnissa. Virkaan kuuluu saamelaisten kirkollisen työn ja erilaisten hankkeiden koordinointi sekä Barentsin alueen saamelaisten kirkollisten yhteyksien hoitaminen. (Niittyvuopio 2016; Oktavuohta i.a B.)

Utsjoen seurakunta on Suomen ainoa saamelaisemmistöinen seurakunta. Seurakunta on kaksikielinen eli toiminta ja palvelut on mahdollista saada suomeksi ja saameksi (Kirkkolaki 1993/1054; Saamen kielilaki 2003/1086). Seurakunnalla on yhteinen kirkkoherranvirasto ja taloustoimisto Inarin seurakunnan kanssa (Utsjoen seurakunta i.a B). Seurakunnan hallintoa hoitavat kirkkovaikuttusto ja kirkkoneuvosto, lähetys- ja palvelutyön johtokunta, lapsi- ja nuorisotyön johtokunta. (Utsjoen seurakunta i.a. C.) Utsjoen seurakunnan jäsenmäärä on noin 945 henkilöä (Talvitie 2016). Utsjoen seurakunnan työntekijöinä toimivat kirkkoherra, diakoni, nuorisotyönohjaaja, vapaaehtoinen lähetys sihteeri sekä suntion tehtäviä hoitava kanttori. Karigasniemen kappelilla sekä Nuvvuksen rukoushuoneella on omat suntionsa ja Outakosken hautausmaalla oma hoitaja. (Utsjoen seurakunta i.a. B.)

Vuonna 1881 perustettu *Inarin seurakunta* on pinta-alaltaan Suomen suurin, 17 000 neliökilometriä. Se on myös kielellisesti rikas, sillä seurakunnassa puhutaan suomen lisäksi pohjois- ja inarinsaamea. Koltansaame kuuluu alueen kieliympäristöön, joskin koltat ovat ortodoksikirkon jäseniä. Inarin seurakunnan väkiluku on noin 4600 henkilöä. Seurakunnan pääkirkko sijaitsee Ivalossa ja sen yhteydessä on seurakuntasali ja keittiö. Inarissa on saamelaiskirkko sekä seurakuntatalo Seurakunnan omistuksessa on myös vanha, 1700-luvulla rakennettu erämaakirkko Pielpajärvellä sekä tunturikappeli (Inarin seurakunta i.a. A.) Seurakunnalla on oma leirikeskus, Pajakoski. (Inarin seurakunta i.a. B.) Seurakunnan henkilöstö koostuu kirkkoherrasta, kappalaisesta, saamelaisten papista, kahdesta nuorisotyönohjaajasta, kahdesta diakoniatyöntekijästä, kolmesta päiväkerhotyöntekijästä ja kanttorista sekä toimisto- ja taloushenkilöstöstä. Saamelaisten papin työalueena on koko saamelaisalue. Toinen diakoniatyöntekijöistä toimii nimikkeellä saamelaisdiakonissa. Hänen työalueeseensa kuuluu Inarin lisäksi Sodankylän puolelta Vuotson alue. (Inarin seurakunta i.a. A.)

Sodankylän seurakunnan pohjoisosa, Vuotson alue, kuuluu saamelaisten koti-seutualueeseen. Seurakunnan kirkkoherranvirasto sekä diakonia-, lapsi- ja nuorisotyötoimistot sijaitsevat Sodankylän keskustassa kirkon lähellä. Seurakunnalla on oma leirikeskus Sattasvaarassa. Työntekijöinä toimivat kirkkoherran lisäksi kappalainen ja seurakuntapastori. Nuorisotyönohjaajia on kaksi samoin

kuin lastenohjaajia, suntioita ja emäntiä. Leirikeskuksella on oma emäntänsä. Diakoniatyöstä vastaavat diakoni ja diakonissa ja musiikista kanttori. Lisäksi seurakunnassa on kolme haudankaivajaa sekä toimisto- ja taloushenkilöstöä. (Sodankylän seurakunta i.a. A.) Sodankylän seurakunnan toiminta on jaettu kolmeen toimialaan, jotka ovat lapsi- ja nuorisotyö, diakoniatyö sekä lähetystyö. Jokaisella työalalla on oma johtokuntansa. (Sodankylän seurakunta i.a. B.) Johtokuntien lisäksi seurakunnan toiminnasta ja hallinnosta vastaavat kirkkovaikkuusto ja -neuvosto (Sodankylän seurakunta i.a. C).

Enontekiön seurakunta sijaitsee Norjan ja Ruotsin väliin jäävällä kaistaleella, jota Suomessa kutsutaan Käsivarreksi. Kirkkoherranvirasto ja seurakuntakoti sijaitsevat Enontekiön kirkonkylällä Hetassa lähellä kirkkoa. Lapsi- ja nuorisotyön toimitilat ovat seurakuntakodilla. Työyhteisö muodostuu virkaa toimittavasta kirkkoherrasta, saamelaispapista, diakonissasta, lapsi- ja varhaisnuorisotyönohjaajasta, seurakuntamestarista sekä kahdesta kanslistista. Lisäksi lähetystyöstä vastaa vapaaehtoinen lähetystyönsihteer. (Enontekiön seurakunta i.a.)

Seurakuntien toiminta koostuu yleisestä seurakuntatyöstä, diakoniatyöstä sekä lapsi- ja nuorisotyöstä. Jokaisessa seurakunnassa pidetään viikoittain yksi tai useampi messu. Niiden lisäksi Nellimin ortodoksikirkossa pidetään luterilainen jumalanpalvelus kerran kuukaudessa muulloin kuin kesäaikana. (Enontekiön seurakunta i.a; Inarin seurakunta i.a A; Sodankylän seurakunta i.a B; Utsjoen seurakunta i.a C.) Lapsi- ja nuorisotyö koostuvat pyhäkoulutoiminnasta, kerhoista, leireistä, retkistä, kouluyhteistyöstä sekä rippikoulusta ja isoskoulutuksesta. Nuorisotyön puitteissa tehdään tarvittaessa erityisnuorisotyötä. Yhteistyötä tehdään toisten seurakuntien, kirkon saamelaistyön, kunnan sekä muiden toimijoiden kanssa. Osa seurakunnista toimii partiolippukuntien taustayhteisöinä ja osittaisina rahoittajina. (Enontekiön seurakunta i.a, Inarin seurakunta i.a C; Sodankylän seurakunta i.a D; Utsjoen seurakunta i.a D.)

Saamelaisalueen seurakunnissa on aikaisemmin toteutettu tutkimus diakoniatyönkentällä. Eija Sepän (2012) pro gradu -tutkielma Diakoniatyön erityispiirteitä saamelaiskulttuurissa tarkastellaan sitä, miten saamelaiskulttuuri vaikuttaa dia-

koniatyöhön saamelaisten kotiseutualueen seurakunnissa. Aineiston Seppä keräsi haastattelemalla seurakuntien diakoniatyöntekijöitä sekä yhtä seurakuntalaisten ryhmää. Sepän (2012) merkittävimmät tutkimustulokset liittyivät kielen merkitykseen kulttuurin edistäjänä ja säilyttäjänä. Tutkimuksessa tarkastellaan diakoniatyötä kulttuurisista lähtökohdista käsin luoden mallia kulttuuriselle diakoniatyölle (Seppä 2000, 5). Tutkimus on oman opinnäytetyön kannalta merkittävä, sillä se käsittelee samankaltaista aihetta. Opinnäytetyön lähtökohta onkin tuottaa vastaava tutkimus kirkon nuorisotyön kentältä.

4 KIRKON NUORISOTYÖ

4.1 Kirkon nuorisotyö

Nuorisotyö on yksi Suomen luterilaisen kirkon peruspilareista. Kirkon nuorisotyössä yhteistä uskoa tarkastellaan nuorten näkökulmasta käsin. Oleellista on, että teologia tulee todeksi niin, että nuorella on mahdollisuus samaistua käsiteltäviin asioihin. (Kirkkohallitus 2012, 12.) Kirkon nuorisotyössä on kyse kanssakäymisestä ja kristillisestä kasvatuksesta Jeesuksen jalan jäljissä kulkien. Tärkeää on uskoa nuorissa olevaan Jumalan kuvaan ja ottaa heidät vakavasti. Nuorisotyö on hidasta luottamuksen vahvistamista työntekijöiden ja nuorten välillä. Työssä vaaditaan panostamista nuoriin pitkällä aikavälillä. (Köykkä 2005, 22–25.)

Kirkon nuorisotyönohjaajan ydinosaaminen muodostuu neljästä osa-alueesta, jotka ovat hengellisen työn osaaminen ja arvoosaaminen; pedagoginen osaaminen; yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen osaaminen sekä organisaatio- ja kehittämisosaaminen (Kirkon nuorisotyönohjaajan ydinosaaminen 2010, 1).

Nuorille tyypillinen tapa kohdata kristinusko kiteytyy lauseeseen; ”Nuoret uskovat enemmän kirkosta heijastuvaa elämänasennetta kuin suullista julistusta.” (Köykkä 2005, 23–24.) Kirkon nuorisotyöntekijöiden tehtävänä on löytää yhteys Kristuksen elämäntavan ja meidän elämäntapamme välillä. Kirkon nuorisotyönohjaajan ydinosaamisessa (2010, 1) asetettujen tavoitteiden kautta työntekijöiden on pyrittävä tuomaan kristillisyyttä osaksi nuorten jokapäiväistä elämää. Tavoitteena on, että kristillisyyttä tulisi esille muussakin kuin puheessa (Köykkä 2005, 23).

Ydinosaamistaan kirkon nuorisotyöntekijät pääsevät toteuttamaan esimerkiksi rippikouluissa ja isostoiminnassa. Ammattitaitoisella, ydinosaamiskuvausta toteuttavalla nuorisotyöntekijällä on velvollisuus kehittää seurakunnan toimintaa myös niille nuorille, jotka eivät isostoiminnasta kiinnostu. (Sakasti i.a A.) Rippikoulun ja isostoiminnan ohella kirkon nuorisotyöhön kuuluvat nuortenillat, retket ja tapahtumat. Kirkon nuorisotyö ei ole sulkeutunut saareke, vaan yhteistyötä

tehdään niin toisten seurakuntien kuin muiden paikallisten toimijoiden kanssa. Moniammatillinen yhteistyö palvelee sekä kirkon nuorisotyötä että muita nuorten parissa toimivia tahoja.

Rippikoulu- ja isostoiminta lienevät tunnetuimmat kirkon nuorisotyön muodoista (Sakasti i.a A). Suurin osa kastetuista käy rippikoulun ja konfirmoidaan, vaikkei muuten olisikaan kirkon ja seurakunnan toiminnasta kiinnostunut. Rippikouluun voi osallistua, vaikka henkilöä ei olisi kastettu. Konfirmaation edellytys on kuitenkin kaste Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jäseneksi, sillä sen merkitys on kasteen vahvistaminen (Rippikoulusuunnitelma 2001, 7).

Luonteva jatko rippikoululle on osallistuminen isoskoulutukseen. Isostoiminta on yksi maamme suurimpia vapaaehtoistyön muotoja ja seurakuntien rippikoulutyön kantava voima. Isokset mahdollistavat vertaisoppimisen rippikouluissa. Heitä tarvitaan myös monilla muilla leireillä ja eri tehtävissä. Toisaalta kirkon nuorisotyössä on kehittämisen varaa ja siihen on tartuttu rippikoulu-uudistuksessa (Sakasti i.a B). Kaikilla nuorilla ei ole kiinnostusta tai edellytyksiä osallistua pitkäkestoiseen isoskoulutukseen tai halua toimia isosena. Kirkon nuorisotyön haasteena on kehittää vaihtoehtoisia toimintamuotoja ja tukea nuoria niin, että nuorisotoiminnan kautta muodostunut seurakuntayhteys kantaa myös aikuiseina. (Kirkkohallitus 2016, 8–9.)

4.2 Rippikoulu

Kirkko tukee ihmisen henkistä ja hengellistä kasvua sekä kristillisen identiteetin vahvistumista mielekkäällä ja eri elämänvaiheisiin sopivalla tavalla. Kirkko muodostaa hyvän kasvuyhteisön ihmisen elämän eri vaiheissa. (Kirkkohallitus 2014.)

Rippikoulu on osa evankelis-luterilaisen kirkon kasteopetusta ja kristillistä kasvatustyötä. Seurakunnan tehtävä on opettaa jäsenilleen kasteen merkityksestä, muistuttaa kasteen lahjasta ja armosta. Rippikoulun yleistavoite on vahvistaa nuorta uskossaan kolmiyhteiseen Jumalaan, johon hänet kasteessa on liitetty. Rippikoulun tehtävä on tukea nuorta kasvamaan rakkaudessa lähimmäiseen sekä elämään rukouksessa ja seurakuntayhteydessä. Kasteessa lahjaksi saatu

usko on sekä henkilökohtaista että yhteisöllistä, onhan meidät siinä liitetty myös osaksi seurakuntaa. Rippikoulun yleiset tavoitteet perustuvat kaste- ja lähetyskäsky sekä rakkauden kaksoiskäskyyn. (Elämä - usko - rukous 2001, 17; Matt. 28:18–20; Luuk.10:27.)

Rippikoulutyö pohjautuu vuoden 2001 rippikoulusuunnitelmaan. Suunnitelma on kuitenkin uudistumassa vuonna 2017. (Sakasti i.a B.) Rippikoulusuunnitelmassa (2001) noudatetaan Katekismuksen pääosien mukaisesti jaottelua kolmeen osioon. Katekismuksessa käsitellään Raamatun keskeisiä sisältöjä kymmenen käskyn, uskontunnustuksen sekä Isä meidän -rukouksen kautta. Rippikoulusuunnitelman kolmijaossa keskeisiä sisältöjä tarkastellaan kolmesta näkökulmasta: elämä, usko ja rukous. Siinä missä Katekismuksessa elämä viittaa kymmeneen käskyyn, rippikoulusuunnitelmassa sillä tarkoitetaan nuorten elämää ja sieltä nousevia kysymyksiä. Kymmenen käskyä yhdessä uskontunnustuksen kanssa kuuluvat usko-koriin, jonka tarkoitus on käsitellä kristillisen uskon sisältöjä. Rukous-kori kattaa yleisesti rippikoulun hartaus- ja jumalanpalvelustoiminnan. Korien tarkoitus on mahdollistaa nuorelle tilaisuus pohtia uskoaan omista lähtökohdistaan ja elämäntilanteestaan käsin ja elää sitä todeksi yhdessä muun seurakunnan kanssa. Uskoa sinänsä ei voi opettaa, sillä se on lähtöisin Jumalalta, mutta rippikoulun opetus mahdollistaa uskon sisältöihin tutustumisen ja ymmärtämisen. (Pruuki 2010, 48–49; Elämä-usko-rukous 2001, 18–19.)

Rippikoulu etenee oppimisen prosessina. Aluksi on työskentelyn aloittamisvaihe ja orientoituminen rippikouluun. Tämän jälkeen seuraa perusjakso, joka toteutuu usein leirimuotoisena. Perusjaksolla työstetään ja prosessoidaan rippikoulun sisältöjä arvioiden, koostaen ja kytkien opittuja asioita nuoren elämään. Loppuvaiheessa opittuja sisältöjä syvennetään ja kootaan yhteen, arvioidaan rippikoulun toteutumista kokonaisuutena sekä valmistaudutaan konfirmaatioon ja rippikoulun jälkeiseen aikaan. (Elämä-usko-rukous 2001, 19–20.) Kokonaisuudessaan rippikoulun kesto on vähintään puoli vuotta. Opetuksen tuntimääräksi on asetettu 80 tuntia. Muilta osin rippikoulusuunnitelmaa voi muunnella ja soveltaa joustavasti paikallistason tarpeiden mukaan. (Elämä-usko-rukous 2001, 41.)

Rippikoulu-uudistuksen tuottama Rippikoulusuunnitelma 2017 on jatkumo Rippikoulusuunnitelma 2001:lle. Teologinen perusrakenne ja keskeisimmät linjaukset pysyvät samoina, mutta niitä syvennetään ja vahvistetaan. Tarve uudistukselle nousi ennen kaikkea toimintaympäristön muutoksesta. Rippikoulusuunnitelma 2017 pyrkii huomioimaan uuden teknologian, monikulttuurisuuden sekä yhteisöllisen oppimisen osana rippikoulukokonaisuutta ja kirkon kasvatustoimintaa. Kulttuurien välinen vuoropuhelu ja paikallisen kulttuurin huomioiminen voisivat olla vahvemmin läsnä rippikoulussa. Nuorten seurakuntayhteyden toteutuminen on laajentunut kasvokkain tapaamisesta sähköisiin viestimiin ja sosiaaliseen mediaan. Uudistus tavoittelee nuorten osallisuuden parantamista ja seurakuntayhteyden vahvistumista. (Sakasti i.a B.)

Rippikoulusuunnitelmassa on asetettu perusteet ja suunta rippikoulun suunnittelemiselle. Tilaa on kuitenkin jätetty paikalliselle suunnittelulle, toteutukselle, arvioinnille ja kehittämiselle. (Elämä–usko–rukous 2001, 4.) *Utsjoen seurakunnan rippikoulun suunnittelussa ja toteutuksessa on huomioitu ympäröivä saamelaiskulttuuri.* Saamelaisten perinteistä elämäntapaa ja sen suhdetta ja paikkaa nykymaailmassa mietitään yhdessä. Tavoitteena on tukea saamelaisnuorten kasvua ja vahvistaa saamelaisidentiteettiä. Rippikouluun sisältyy oppituntien lisäksi tutustuminen perinneruokiin ja -käsitöihin sekä perinteisiin elinkeinoihin.

KUVA 1. Perhonsidontaa Utsjoen rippikoulussa (Kuvaaja ja oikeudet: Viivi Törmänen)

Kulttuuri on huomioitu esimerkiksi järjestämällä vierailu porotilalla ja takkaporovaellus tunturiin. Saamelaiskulttuurissa ihmisen katsotaan olevan osa luomakuntaa, joten on luonnollista lähteä poron perässä tunturiin hiljentymään ja katselemaan Jumalan luomaa maailmaa. (Niittyvuopio 2015; kenttäpäiväkirja.) Toinen perinteinen elinkeino, kalastus, on huomioitu rippikouluohjelmassa vierailulla Luonnonvarakeskuksen Utsjoen toimipisteeseen sekä mahdollisuudella sitoa perhoja vapaa-ajalla. (Kenttäpäiväkirja.) Yhteys ja yhteisöllisyys ovat kirkon kasvatustoiminnan peruselementtejä ja niitä pyritään yhä toteuttamaan huomioiden sekä seurakuntalaisten individualisuus että korostaen vuoro vaikuttavuutta (Porkka 2008, 212–214). Vierailut toteutetaan yhteistyössä paikallisten yrittäjien ja instituutioiden kanssa. Koko kylä toimii kasvattajana myös rippikoulussa, yhdessä varsinaisten ohjaajien kanssa.

KUVA 2. Takkaporovaellus tunturiin (Kuvaaja ja oikeudet: Viivi Törmänen)

Saamelaisriippikouluun osallistuu nuoria myös saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolelta, esimerkiksi suurimmista kaupungeista kuten Helsingistä, Oulusta ja Jyväskylästä. Nuorilla ei siis välttämättä ole saamelaisyhteisöä tukemassa identiteetin muodostumista kahden kulttuurin välissä. Saamelaisriippikoulu on hyvin tärkeässä roolissa nuoren identiteetin rakentumisessa ja vahvistamisessa. Oma äidinkieli on tärkeässä roolissa elämän peruskysymyksiä pohdiskellessa. Edesmenneen saamelaisten pappi Antti Kähkösen mukaan oma äidinkieli on sydämen kieli, jolla tärkeistä tunteista ja ajatuksista kerrotaan, erityisesti uskon asiat kuuluvat sen piiriin (Niittyvuopio 2016). Kesän 2015 rippikouluun osallistuneiden Helsingistä, Rovaniemeltä ja Ivalosta tulleiden nuorten äidinkieli oli saame. Rippikoulu vahvistaa seurakuntayhteyden lisäksi nuoren kuulumista omaan kulttuuriinsa saamenkielisen opetuksen sekä kulttuurin huomioimisen kautta. (Niittyvuopio 2016; Kenttäpäiväkirja.)

Saamelaisriippikoulu on saanut vuosina 2013 ja 2014 tukea Oulun hiippakuntasäätiöltä. Vuonna 2015 tukea antoi Kirkkohallitus. Sittemmin taloudellinen tuki on liitetty osaksi saamelaistyön määrärahoja. Taloudellinen tuki mahdollistaa saamen kielen ja kulttuurin huomioimisen rippikoulutyössä. (Niittyvuopio 2016.)

4.3 Isostoiminta

Isostoiminta on osa suomalaista nuorisokulttuuria. Se on kasvanut rippikoulun ohella kirkon nuorisotyön kattavimmaksi työmuodoksi. Isostoiminnan teologian lähtökohtana on alkukirkon kummiuskäytäntö. Alkukirkossa kasteelle tulleet olivat useimmiten aikuisia. Jokaiselle kastetulle osoitettiin seurakunnasta eräänlainen tukihenkilö, jonka tehtävä oli johdattaa kastekoululainen seurakuntaan ja uskon salaisuuksiin. Isosen tehtävä on hyvin samankaltainen. Isokset ovat esimerkkejä ja esikuvia kristityistä nuorista. He välittävät sanomaa Kristuksesta oman työnsä ja persoonansa kautta. Ensimmäisen kerran isostoimintaa on valtakunnallisesti linjattu vuonna 2004 dokumentissa "Sopivan kokoinen iso". Sitä seuraava linjaus "Isoja ihmeitä" haluaa korostaa aiemman rippikoululähtöisyyden sijasta laajempaa näkökulmaa. Isostoiminta on muutakin kuin isoskoulutusta ja rippikouluisosuutta. (Kirkkohallitus 2016, 8–10.)

Isostoimintaa ovat kaikki ne aktiviteetit ja se toiminta, joka kokoaa isokset yhteen. Toiminta voi pitää sisällään leirejä, nuorteniltoja, hartauksia tai keskustelua. Tunnustuksen omaista sille on yhteinen tekeminen ja oleminen seurakunnan yhteydessä. Isostoiminta antaa nuorelle paikan, jossa kasvaa ihmisenä ja seurakuntalaisena. Isostoiminnan yksi osa on isoskoulutus. Isoskoulutuksessa pyritään tietoisesti kasvattamaan nuoria kantamaan tulevat vastuutehtävät. Tavoitteena on, että nuori selviää esimerkiksi ryhmätilanteiden ohjaamisesta tai leirien ja retkien käytännön tehtävistä. Isoskoulutuksen tarkoitus on antaa nuorille eväitä ja toimintamalleja, joiden avulla rakentaa omaa identiteettiä sekä itsenäisyyttä. (Kirkkohallitus 2016, 10.) Käytännössä isoskoulutus voi toteutua viikoittaisina kokoontumisina, leireinä tai osallistumisella erilaisiin tapahtumiin. Usein se on yhdistelmä näitä kaikkia. Isoskoulutus on kestoltaan tyyppillisimmin yhdestä vuodesta kahteen vuoteen. (Porkka 2008, 195—196.)

Isostoiminta antaa nuorille yhä enemmän valmiuksia työskennellä vapaaehtoisena seurakunnan muiden työmuotojen tehtävissä. Isosia tarvitaan rippikoulujen lisäksi perhe-, diakonia- ja varhaisnuorten leireillä. (Porkka 2008, 196.) Isostoiminnan ja -koulutuksen osana voi olla pyhäkouluopettaja- tai kerhonohjaajakoulutusta. Isosia voidaan rohkaista kouluttautumaan myös jumalanpalvel-

lusavustajiksi tai tukihenkilöiksi. Isosena toimiville nuorille voidaan tarjota myös muita yleishyödyllisiä kursseja, kuten ensiapukurssi tai nuorten ihmissuhdetaitokurssi Nuisku. (Kirkkohallitus 2016, 36.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää, miten saamelaisten kotiseutualueen seurakuntien työntekijät huomioivat saamelaiskulttuurin nuorisotyön kentällä. Maantieteellisesti alue on laaja ja monikulttuurinen, mikä asettaa työlle omat haasteensa. Tavoitteena oli selvittää, miten ympäröivä kulttuuri huomioidaan ja miten sitä voi hyödyntää nuorisotyössä ja nuorten identiteetin tukemisessa. Samalla selvitettiin, mitä tukea tai koulutusta työntekijät ehkä tarvitsevat saamelaiskulttuuriin ja saamelaisten kohtaamiseen liittyen. Nuorisotyön ja siihen sisältyvän rippikoulutyön toteutuksen ja kehittämisen kannalta on tärkeää saada palautetta nykyisistä käytännöistä ja toteutuksesta.

Tutkimuskysymykseni ovat

1. Miten saamelaiskulttuuri näkyy seurakunnan nuorisotyössä?
2. Miten kirkon nuorisotyön keinoin voi tukea saamelaisnuoren identiteettiä?
3. Mitä haasteita saamelaiskulttuuri asettaa nuorisotyönohjaajalle?

Opinnäytetyössäni selvitin sitä, miten nuorisotyönohjaajat ottavat työssään huomioon saamelaisen kasvatuksen. Tässä tutkimuksessa haastateltavat toimivat saamelaisten kotiseutualueella, jolloin heidän tulisi huomioida saamelainen konteksti. Oulun hiippakunnan tuomiokapitulin alaisuudessa toimiva kirkon saamelaistyö tilasi opinnäytetyön saamelaistyön tukemiseksi ja vahvistamiseksi nuorisotyön kentällä. Toiveena on vahvistaa yhteistyötä seurakuntien kanssa. Haastateltavien pieni lukumäärä antoi mahdollisuuden kysyä myös toiveista koulutusten suhteen. Kirkon saamelaistyö voi tukea työntekijöitä auttamalla sopivien ja tarvittavien koulutusten etsimisessä ja toteuttamisessa. (Niittyvuopio 2016.)

Lähtiessäni työstämään opinnäytetyöni teoreettista viitekehystä huomasin, ettei saamelaisten kotiseutualueen seurakuntien työtä ollut juurikaan tutkittu aikai-

semmin. Saamelaisia sen sijaan on historian aikana tutkittu melko paljon. Tästä päättelin, että työni oli merkittävä ja sille oli todellinen tarve.

5.2 Tutkimusmenetelmä

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämisen kuvaaminen ja valitun ilmiön tulkinta. Kvalitatiivisen tutkimuksen yleinen pyrkimys on paljastaa tosiasioita enemmän kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 160, 165.) Kvalitatiivinen tutkimus sopii ihmislähtöiseen lähestymistapaan, kun halutaan selvittää osallistujien henkilökohtaisia kokemuksia. Pyrkimyksenä on ymmärtää ja tulkita tutkittavaa ilmiötä ja sen muotoja. Kvalitatiivinen tutkimus tarvitsee tuekseen teoreettisen viitekehyksen. Keskeisten käsitteiden ja aiempien tutkimustietojen tulkitseminen tapahtuu teorian kautta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 18–20, 28.)

Aineistonkeruumenetelmäksi valitsin teemahaastattelun. Teemahaastattelussa edetään yksityiskohtaisten kysymysten sijaan keskeisten teemojen varassa (Hirsjärvi & Hurme 2014, 48). Halusin antaa haastateltaville mahdollisuuden keskustella teemoista vapaasti. Saadakseni selville opinnäytetyöni kannalta olennaisia vastauksia, on teemahaastattelurunko (Liite 3) jaettu neljään teemaan. Teemojen alle olen yhdessä opinnäytetyöhön osallistuvan työelämätahton kanssa listannut ne asiat, joiden toivottiin tulevan esille haastatteluissa. Valittu haastattelutapa mahdollisti sen, että aihealueita saattoi käydä eri järjestyksessä kuin missä ne haastattelurungossa ovat. Hirsjärven ja Hurmeen (2014, 34–36) mukaan mahdollisuus palata tarvittaessa aikaisempiin kysymyksiin on tärkeä osa teemahaastattelua. Haastattelun edetessä tein niin ja tarvittaessa tarkensin vastausta lisäkysymyksillä.

Teemahaastattelussa kielellä ja vuorovaikutuksella on keskeinen merkitys. Keskustelunomainen haastattelutilanne mahdollistaa sellaisten merkitysten löytämisen haastateltavan kokemuksista, joita ei muutoin saataisi selville. Huomionarvoista on sekin, että vastaus heijastaa aina myös haastattelijan läsnäoloa ja tapaa kysyä asioita. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 48–49; Eskola & Vastamäki 2007,

25–26.) Tutkimus- ja haastattelukysymysten muotoilussa olen mukailnut Sepän (2012) tutkimuskysymyksiä ja haastattelurunkoa.

5.3 Aineiston kerääminen

Vuorovaikutukselliset aineistonkeruumenetelmät, kuten haastattelut ja kyselyt, ovat yleisiä kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Haastattelujen ja kyselyjen nauhoittaminen tai videoiminen auttaa havainnoimaan niiden eri elementtejä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71.) Opinnäytetyöni perustuu työntekijöiden omiin kokemuksiin nuorisotyöstä saamelaisten kotiseutualueella. Vuorovaikutuksen mahdollistamiseksi yksilöhaastattelu oli mielestäni hyvä valinta aineistonkeruumenetelmäksi.

Toteutin aineiston keräämisen yksilöhaastatteluina syksyllä 2016. Osa haastatteluista toteutui työntekijöiden toimistoilla, osa yhteisessä isokoulutuksessa Sattasvaaran leirikeskuksessa. Haastateltaville lähetettiin työelämätahon puolesta saatekirje (Liite 2), jossa esiteltiin opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite sekä tekijä. Jokaiselle haastateltavalle lähetettiin sen lisäksi henkilökohtaisesti sähköpostia, jossa kerrottiin tarkemmin opinnäytetyön tarkoituksesta, materiaalin keräämisestä ja säilyttämisestä sekä anonymiteetin takaamisesta. Nämä asiat kerrattiin vielä haastattelutilanteiden alussa.

Nauhoitin haastattelut haastateltavien suullisella luvalla. Kestoltaan haastattelut olivat 30 minuutista 60 minuuttiin. Yhteensä haastatteluaineistoa kertyi neljän tunnin edestä. Litteroituna fonttikoolla 12 ja rivivälillä 1,5 aineistoa tuli 74 sivua. Kerätyn aineiston olen säilyttänyt niin, ettei se joudu muiden käsiin haastateltavien anonymiteetin turvaamiseksi. Opinnäytetyön valmistuttua kerätty aineisto hävitetään.

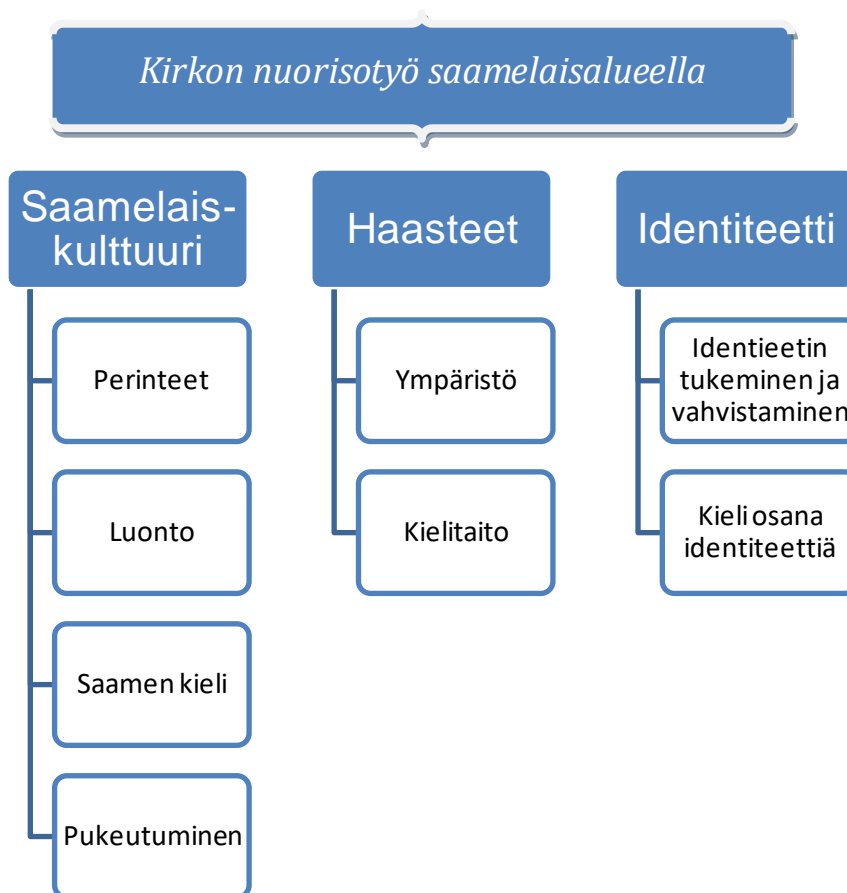
5.4 Aineiston analyysi

Haastatteluaineiston analyysissä käytin teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Teorialähtöisen analyysi etenee aineiston ehdoilla, mutta abstrahoinnissa empiirinen tieto liitetään teoreettisiin käsitteisiin. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissa

ilmiöstä jo tiedetyt teoreettiset käsitteet ovat valmiina. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117.) Sisällönanalyysin pyrkimys on tuottaa tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty ja yleinen kuvaus. Sisällönanalyysin avulla kerätty aineisto saadaan järjestettyä johtopäätösten tekoa varten. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.) Haastattelujen litte-roimisen takia jouduin kuuntelemaan ne useaan kertaan läpi, mikä auttoi muis-tamaan haastateltavien vastaukset ja loi pohjaa analyysille.

Teemoittelussa on kyse laadullisen aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä eri-laisten aihepiirien, teemojen, mukaan. Menetelmän avulla on mahdollista tar-kastella ja vertailla eri teemojen esiintymistä aineistossa. Lähtökohtana on etsiä aineistosta tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä. Aineiston pilkkominen oli suh-teellisen helppoa, sillä teemat nousivat haastattelurungon teemoista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Tutkimustulosten tarkastelu ja analysointi lähti siis liikkeelle tutkimuskysymysten kautta.

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli vastata kolmeen tutkimuskysymykseen: Mi-ten saamelaiskulttuuri näkyy seurakunnan nuorisotyössä? Miten kirkon nuorisotyön keinoin voi tukea saamelaisnuoren identiteettiä? Mitä haasteita saamelais-kulttuuri asettaa nuorisotyönohjaajalle? Teoriaohjaavan sisällönanalyysin poh-jalta etsin aineistosta vastauksia, jotka vastasivat tutkimuskysymysten asetta-miin teemoihin. Vastaukset toimivat pohjana ala- ja yläluokille sekä niitä yhdis-tävälle luokalle. Yläluokat poimin suoraan tutkimuskysymyksistäni ja alaluokat kuvailevat seurakuntien nuorisotyötä niiden kautta. Yhdistäväksi luokaksi muo-dostui kirkon nuorisotyö saamelaisalueella. Keskeiset analyysiluokat kokosin oheiseen kuvioon (KUVIO 1).

KUVIO 1. Analyysiluokat

Haastatteluista saadut tiedot tulevat analyysissä esiin suorina lainauksina litteroidusta tekstistä. Suorissa lainauksissa (...) merkitsee taukoa puheen aikana. Sanan perässä oleva viiva merkitsee sitä, että sana tai ajatus on katkennut kesken, esimerkiksi "poro-, poroleikissä". Merkintä [...] tarkoittaa sitä, että olen yhdistänyt haastateltavan puhetta samasta puheenvuorosta. Omat merkintäni asiayhteyksien selventämiseksi olen merkinnyt litteroidussa tekstissä sulkujen sisälle merkinnällä /V käyttäen etunimeni ensimmäistä kirjainta. Haastateltavat on merkitty suorissa lainauksissa numerojärjestykseen, esimerkiksi H1. Numerojärjestyksen tiedän vain itse eikä lainauksista voi ulkopuolinen päätellä haastateltavien henkilöllisyyttä.

6 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

6.1 Haastateltavien taustatiedot

Opinnäytetyötä varten haastattelin seitsemää seurakunnan työntekijää. Heistä neljä on kirkon nuorisotyönohjaajia, yksi lapsi- ja varhaisnuorisotyönohjaaja ja kaksi pappeja. Haastateltavien ikähaarukka oli 24–59 vuotta ja työssäoloaika nykyisessä työssä alle vuodesta 28 vuoteen. Haastateltavat valittiin sillä perusteella, että he tekevät työtä nuorisotyön kentällä tai saamelaistyössä.

Haastateltavista yksi oli opiskellut saamen kielen ja yhdellä opiskelut olivat meilläään haastattelun tekohetkellä. Viidellä muulla haastateltavalla oli kiinnostusta kieltä kohtaan, mutta sitä ei ollut opiskeltu.

Haastateltavista kolmella oli taustallaan opistotasoinen koulutus kirkolliseen työhön. Haastateltavista kaksi oli suorittanut kirkollisen alan ja yksi muun alan korkeakoulututkinnon. Yhdellä haastateltavista korkeakouluopinnot olivat meilläään haastattelun tekohetkellä.

6.2 Saamelaiskulttuuri nuorisotyössä

Kulttuurin määrittelyminen vaihteli haastateltavien kesken. Osa lähti erittelemään erilaisia kulttuurin muotoja ja osa tarkasteli sitä laajemmasta näkökulmasta. Kulttuurin sisältymistä nuorisotyöhön ja nuorisotyön arvomaailmaan lähdettiin purkamaan konkreettisten käytännön esimerkkien kautta. Musiikki, taide ja kirjoittaminen nousivat esimerkeiksi erilaisista kulttuurin muodoista ja niiden hyödyntämisestä nuorisotyössä.

No oikeestaan se tulee silleen aika luontevasti, että jos aattelee ihan omaa säännöllistä viikkotoimintaa niin mie tykkään niinku, että siellä on musiikkia ja että välillä joku teema toteutetaan taiteillen, piirtäen, kirjoittaen. Että kaikkia niitä ihmisen taiteellisia taipumuksia niinku myös käytetään, käytetään hyväksi sitten. Että se on hyvin semmosta arkista se kulttuuri. Ja jos aattelee niinku pohjoista, niin

täällähän ei oo mitään oopperataloa eikä muuta, että me itte luodaan se kulttuuri. Näissä maisemissa... -H2

Saamelaiskulttuurin määrittelemisen oli haastateltavien mukaan hankalaa, sillä osa heistä ei osannut erotella mikä ympäröivässä kulttuurissa oli saamelaista ja mikä yleistä paikallista kulttuuria. Kysymys herätti osan haastateltavista pohtimaan, mitkä ovat eri kulttuurien ominaispiirteitä ja miten niitä määritellään. Toisaalta esille nostettiin myös se, etteivät kaikki välttämättä koe samaistumista tiettyyn kulttuurista tehtyyn määritelmään.

No... Joiku. Öö tunturit. Värikkäät ihmiset... Ööö, valtavan isot saamelaihäät... -H2

Meillä oikeestaan nuorisotyössä on semmonen käsitys, että meillä ei oo suomalaisia, meillä ei oo saamelaisia, meillä on seurakuntalaisia. -H3

[...] mulla iskee tämmösissä kysymyksissä heti vähän semmonen vastareaktio, että mitä ne on ne suomalaiskulttuurin piirteet. Että mitä ne on, että onko olemassa semmosia. Että onko esimerkiksi sillä tavalla, että suomalaista kulttuuria on vaikka karjalanpiirakat ja, ja saunominen ja joku asia ja joku asia. Mutta sitten ku mieltii Suomekin, niin huomaa niinku sen, että monet asiat mitä Suomessakin on, niin ne on paikallisia. Ja paikallisia, paikalliset erot on aika suuria. Niin saamelaiskulttuurissa ihan samalla tavalla, että kylhän se vähän pakenee sillä tavalla määritelmiä, että. Että ku jotakin yritää määritellä, niin koskeeko se sitten kaikkia, niin ei välttämättä. -H5

Mä oon ite kokenu sen jotenki haastavaksi, että, että mikä on sitten sitä saamelaisuutta, saamelaisuutta vaikka luontosuhteessa ja mikä on lappilaisuutta, koska... Mie koen, että ne joskus kulkee siltikin niin käsi käessä... -H7

Saamelaiskulttuuri ilmeni haastateltavien mukaan nuorisotyössä erityisesti saamen kielessä ja sen käytössä. Kielitaitoa hyödynnettiin esimerkiksi salibandytturnauksissa pelitaktiikoita suunnitellessa siten, että pelaajat keskustelivat kentällä pelikuvioista saameksi. Saamenkielinen rippikouluopetus toteutui opinäytetyöprosessin aikana vain Utsjoen rippikoulussa, mutta kieli oli läsnä myös muiden seurakuntien nuorisotyössä etenkin rippikouluissa. Osassa seurakunnista saamen kieltä käytettiin jumalanpalvelus- ja hartauselämässä.

[...] monesti esim-, niinku ku ollaan jumalanpalveluksessa, niin, niin pappi valitsee sillälailla, että osa lukee tekstit saameks ja osa lukee, osa lukee suomeks. Ja rukoukset on osaks toiseks saameks ja suomeks ja, ja tota Isä meidän -rukousta ja aamuhartaudet on rippileirillä monesti kaksikielisiä. -H1

Mutta niinku jumalanpalvelu-, leirijumalanpalveluksissa, konfirmaatioissa on kahta kieltä, että niinku. Mutta leirijumalanpalveluksissa on vain aina joku saamelainen lukenu sen tekstin. Että se, ei juuri oikeestaan paljon sen enempää. -H4

Ja sitten se kieli, että hyvin paljon kulttuuri ja traditiot ja monet asiat elää myös siinä kielessä. Ja se ei välttämättä tarvii olla niinkään sitä semmosta saamen kieltä välttämättä, vaan myöskin sitä semmosta mitä siinä yhteisössä on puhuttu ja millä tavalla siellä niinku kerrotaan asioista ja minkälaista se on, että saamelaiseen kulttuuriin mun mielestä kuuluu hyvin olennaisena osana semmonen niinku... Kerron-, tarinankerronnallinen tapa puhua ja ilmasta itteään ja asioita. Ja jotenki semmonen niinku, semmonen kieli on vahva monella tavalla. Et ei pelkästään, että onko kieli suomi vai saame, vaan se on muullakin tavalla rikas ja siinä kielessä niinku hirveästi näkyy se missä eletään. Ja mitä asioita pidetään tärkeänä, että esimerkiks just luonto ja semmoset asiat, että niille on paljon sanoja kuvaamaan niitä ja niinku ja jotenki sillä tavalla. Ja niinku. Kaikkeasta sellasta kumpuaa siitä ympäristöstä missä eletään. -H5

Vahva luontosuhde korostui haastatteluissa, mutta sen ei nähty kuuluvan yksinomaan saamelaiskulttuuriin. Sen sijaan sen koettiin eroavan Etelä-Suomessa asuvien ihmisten luontosuhteesta. Pohjoisessa luonto vaikuttaa elämään eri tavalla kuin etelässä, se koettiin luonnolliseksi osaksi niin nuorten kuin työntekijöiden itsensä elämää. Rippikoulussa opetusta pyritään mahdollisuuksien mukaan toteuttamaan ulkona luonnossa miettien luomakunnan ja ihmisen välistä suhdetta ja vastuuta. Kaikki vastaajat kokivat luonnon ja siellä liikkumisen omaa jaksamistaan tukevana tekijänä.

Mehän ollaan semmonen luonnon kansa [...] että esimerkiks me ollaan niin paljon tulilla, niin paljon luonnossa [...] toisinaan mennään merenkin rantaan ja tota Norjaan ja tonne [...] et paljon ollaan niinku luonnossa ja tuntureilla ja tuolla ja se on osa sitä kulttuuria. -H1

Tai siis niinku, mikä on hyvin luontevaa täkäläisille nuorille, että ollaan pihalla ja ollaan luonnossa ja käyään tekemässä siellä asioita ja jotenki sillain, että mielummin kun opiskellaan sisällä tylsästi powerpointeista niin koetaan, yriteään niinku mennä semmoseen kokemuksellisen näkökulman kautta. Ja jotenki niinku ottaa huomioon

se, että me ollaan täällä ja tää meidän niinku luonto on ainutlaatunen ja erilainen ku sitten jossakin Etelä-Suomessa. -H5

Osassa seurakunnista saamelainen kulttuuri tuli esille nuorisotyön eri aktiviteeteissa, kuten leikeissä ja askarteluissa. Työntekijät eivät tosin välttämättä olleet tietoisesti ajatelleet kulttuuristen ominaisuuksien tai piirteiden sisällyttämistä aktiviteetteihin vaan se tapahtui luonnostaan. Perinteiset elinkeinot, kuten poronhoito, oli tuotu osaksi nuorisotyötä leikin muodossa.

Mutta jos sitä rupee niinku miettiin [...] niin näkyhän se saamelaiskulttuuri meidän niinku leikeissä, ulkoleikeissä siinä, siinä suopunkinheitto-, poro-, poroleikissä. Ja sitten taas niinku täs askartelussa, että tehtiin poronsarvista näitä juttuja. Viimeks, viimeks taidettiin isoiskoulutuksessa tehdä riekonjaloista niitä juttuja. Niin, niin tota sen, sen niinku un- ei sitä niinku välttämättä tuu aina tietosesti esimerkiksi näihin askarteluihin esille vaan se tulee sillain niinku luonnollisesti, joka kuuluu siihen kulttuuriin. -H1

"Poroleikissä" osa leikkijöistä liikkui rajatulla alueella kädet ylhäällä ikään kuin sarvina ja loput yrittivät suopunkia heittämällä pyydystää itselleen mahdollisimman monta "poroa". Poronsarvista ja riekonjaloista askarreltiin koruja ja avaimenperiä. Niitä on hyödynnetty myös saamelaisten rukoushelmien rakentamisessa.

KUVA 3. Askartelua poronsarvista (Kuvaaja ja oikeudet: Viivi Törmänen)

Perinteisten elinkeinojen myötä myös perinteiset ruuat nimettiin osaksi kulttuuria. Haastateltavien mukaan perinneruuat näkyivät jonkin verran seurakuntien nuorisotyössä esimerkiksi leirien ruokailuissa. Haastateltavien mukaan poroa ja kalaa syödään paljon, sillä ne ovat osa pohjoisen ruokakulttuuria. Utsjoen saamelaisessa rippikoulussa kesän leirijaksoon kuuluu perinneruokapäivä, jolloin nuoret valmistavat yhdessä emännän kanssa poron luuydinluita ja kumpuksia.

No poroa. Poroa on paljon [nauraa] tosi paljon, joo. [...] että no meil on kahta eri ruokaa, että poroa ja kalaa, kalaa ja poroa. -H2

Tietenki ruokahan on yks semmonen tärkeä, että mitä nyt noistaisin niinku esille, että tehään. -H5

KUVA 4. Kumpuksia, poron luuydinluita ja lihaa (Kuvaaja ja oikeudet: Erva Niityvuopio)

Keskeinen osa saamelaista kulttuuria oli haastateltavien mukaan pukeutuminen. Konfirmaatiossa saamelaisnuorilla on mahdollisuus pukeutua saamenpukuun ja tuoda sitä kautta esille oman kulttuuritaustansa. Saamenpukuja käytetään myös muissa kirkollisissa toimituksissa, kuten kasteessa, häissä ja hautajaisissa. Puku on näkyvä osoitus omasta identiteetistä ja kuulumisesta tiettyyn yhteisöön.

*[...] sitten niin lapinpuvuthan näkyy ja lapinpukujen arvostus juhli-
sa, seuroissa ja tämmösissä niinku konfirmaatiossa, pukeutuminen
ja, ja konfirmaatioon ne saa usein uuden puvun. Ja, ja sitten kun ol-
laan tavallaan muissa tilaisuuksissa, vaikka kirkkopäivillä tai muis-
sa, niin näkyyhän se tän puvun, puvun arvostus ja, ja, ja pitäminen
ja kunnioitus... Ja sitten niinkun muissakin juhlatilanteissa. -H1*

*Saamelaisuus niin. Sehän näkyy myös niissä juhlavaatteissa. Että,
musta se on mahtavaa, että paljon ihmiset nykysin käyttää saa-
menpukua. -H2*

KUVA 5. Kirkkokansaa konfirmaatiossa Utsjoella (Kuvaaja ja oikeudet: Erva Niittyvuopio)

6.2 Saamelaisnuoren tukeminen

Työntekijät kokivat, että kirkon nuorisotyöllä on mahdollisuuksia tukea saamelaiskulttuuria. Nuorisotyöllä nähtiin olevan mahdollisuuksia vaikuttaa nuorten kasvuun ja identiteetin kehittymiseen. Osa haastateltavista koki tärkeäksi vahvistaa kulttuurienvälistä vuoropuhelua.

Mä toivon, että ois mahdollisuus vaikuttaa juurikin sillä tavalla, että se nuoren itsetunto pääsis kasvamaan ja kehittymään. Ja et hän luo-, vois kokea itsensä hyväksytyksi jäseneksi just semmosena ku on. Tässä yhteiskunnassa. Ja tässä seurakunnassa erityisesti. -H3

Varmaan se on siinä semmosessa nuorten tukemisessa [...] heidän identiteetin vahvistamista ja sitä niinku semmosta. Saamelaisidentiteetin vahvistamista. Mutta myöskin niinku semmosta vuoropuhelun vahvistamista niinku sen kanssa, että ympärillä on paljon suomalaisia ja näin, että jotenki niinku. -H5

Lähes kaikki työntekijät mainitsivat pyrkivänsä tukemaan ja rohkaisemaan nuoria olemaan sellaisia kuin ovat, kulttuuritaustasta riippumatta. Nuoret saavat halutessaan joikata, laulaa ja rukoilla omalla äidinkielellään nuorisotyön eri tilaisuuksissa.

Jos mie ajattelen niitä saamelaisnuoria, jotka meillä on ollu mukana, niin... Mielelläni niitä oon niinku rohkassu siinä heidän omassa saamelaisuudessaan, että. Et jos tahot, niin sie voit joikata tai sie voit saameksi tämän saman asian esittää. [...] Että kovasti koitan heitä niinku heidän omista lähtökohdistaan tukea sitä heidän saamelaisuuttaan mikä on...

Haastateltavien mukaan kielitaito on tärkein väline saamenkulttuurien ja saamelaisnuorten identiteetin tukemiseen. Mahdollisuus ilmaista itseään ja osallistua hengellisen elämän harjoittamiseen saamen kielellä pyritään aina järjestämään. Saamen kielten käyttäminen pienissäkin määrin nähtiin selkeästi saamelaisnuorten identiteettiä vahvistavana asiana.

Ja sitten jos joku saamelainen seurakuntalainen kaipaa sitä oman kulttuurin käyttöä esimerkiksi saamen kielessä, niin aina järjestetään se mahdollisuus siihen, että... Että tuota. Tuetaan niillä resursseilla, mitä meillä on. -H3

Mutta mä oon huomannu, että se on hirmu tärkeä niille. Että jotenkin se, mä oon nähny sen niitten niinku siitä olemuksesta ja käytöksestä, että niitten mielestä se on kauheen hyvä asia, että ne lukee sen tekstin. Vaikka se ei ole ku yks teksti saameksi, niin jollakin tavalla ne on niinku, se omanarvontunto kohoaa siinä niinku ihan selkeesti. Mä oon huomannu, että ne on hyvin innostuneita lukemaan sitä saameksi. -H4

Mahdollisuus käyttää saamenpukua seurakunnan tilaisuuksissa on osaltaan tukemassa nuorten saamelaisidentiteetin vahvistamista. Mahdollisuus pukeutua konfirmaatiossa alban sijasta saamenpukuun oli eräässä seurakunnassa annettu vasta aivan viime vuosina, kun saamelainen nuori sitä toivoi.

No tuota. Meillähän on ollu se tilanne viime kesään asti, että meillä esimerkiks konfirmaatiossa on pitäny albaa pitää päällä... Ja nyt, ensimmäisen kerran tän mun täälläoloaikana niin hyväksyttiin se, että saa tulla saamenpuvussa konfirmaatioon. Mikä mun mielestä on ihan hieno homma, että tuota... -H3

Eräs haastateltavista kertoi kokemuksesta, jossa saamelaisen isosen vanhempi oli kokenut suurta ylpeyttä siitä, että heidän lapsensa osallistui konfirmaatioon saamenpuvussa. Oman kulttuurin esille tuominen oli merkittävää niin rippikoululaisille, nuorelle itselleen kuin kyseisen nuoren vanhemmalle.

Musta tuntuu, että ne, ku isonenhan on aina semmonen mitä rippikoululainen kattoo ylöspäin. Niin [...] se jotenkin saattaa vaikuttaa siihen asetelmaan niinku. Ja kunnioitukseen ja semmoseen, että. Ihan niinku yks äiti, tai ton, ton, tämän pojan sukulaiset [näyttää valokuvasta] niin oli niinku ihan liikuttuneita siitä, että tää oli siellä niinku konfirmaatiossa, niinku isosena. Se sano, se äiti sano, että voi että minä olen niin ylpeä tästä pojasta, ku se on isosena. Se oli kuule aivan jotenki sillain, että hänen poika isosena tuolla saamenpuvussa. Että se oli hienoa. [...] Että se kohottaa sitä itsetuntoa. [...] Sillä se tuntu varmaan näistäki, näistä saamelaisista nuorista niinku hyvältä se, että isosissa oli saamelaisia ja... Tää, semmonen identiteettikysymyshän se on. -H4

6.4 Saamelaiskulttuurin haasteet nuorisotyössä

Suurimmaksi saamelaiskulttuurin asettamaksi haasteeksi nimettiin haastatte- luissa saamen kieli. Osa työntekijöistä koki, ettei voinut huomioida saamelais- kulttuuria siinä määrin kuin olisi halunnut juuri kielimuurin takia. Eräs työntekijä koki turhautumista siitä, ettei voi luoda ja ylläpitää keskustelua saameksi.

Saamelaiskulttuuri... No mie ehkä koen silleen, että mie en pysty ottaa sitä niin paljon ku mikä musta ois mielekästä, koska mie en osaa saamen kieltä. Se on niin turhauttavaa, ku ei pysty luomaan keskustelua [...] koska ei osaa saamen kieltä. Että jos osais, ni se ois ihan mahtavaa, koska sitte pystyis iteki osallistumaa. -H7

Osa työntekijöistä oli opetellut tai opiskeli opinnäytetyön tekohetkellä saamea ja osa osoitti myönteistä kiinnostusta kielen opiskeluun, mikäli seurakuntalaiset sitä vaatisivat tai seurakunta osallistuisi opiskelun mahdollistamiseen. Toisille

opiskeluun kuluva aika ja oma kokemus vieraiden kielten opiskelun vaikeudesta olivat olleet syynä kielitaidon puuttumiseen.

Niin kyllähän se olis haastavaa tietenkkin meikäläiselle esimerkiks et jos mä pitäisin, että, että tota pitäs tavallaan niinkun saamen kielellä kaikki hartaudet tai, tai niinkun osan opetuksista. Niin, niin kyllähän se mulle on haastavaa, koska mä en oo kielellisesti lahjakas ja, ja se homma ei onnistu. -H1

Mua kiinnostaa, kiinnostaa asia kyllä (kielen opiskelu/V). Se on niinku, siihen ei oo ollu mahollisuutta. Että tavallaan niinku se, että. Että mulla on aika täynnä ne työpäivät, että siinä ei oikein oo mahollisuutta sitä kieltä opiskella. -H2

Musta ois aivan mahtavaa, että jos seurakunnan puoleltaki jotenki tultais vastaan siinä asiassa (kielen opiskelussa/V). -H7

Työntekijät, joilla kielitaitoa oli, kokivat haasteelliseksi sen ylläpitämisen. Suomenkielisen ympäristön vaikutus saamen kielille näkyi siten, ettei joka päivä välttämättä syntynyt kontaktia saamenkielisten seurakuntalaisten kanssa.

En, en oikeen osaa sanoa tuohon mitään. Haas-, haasteellista... Onko sitä sitten ollu mitään erityisen haasteellista. Haasteellista ylipäätään se oman kielitaidon ylläpitäminen. [...] Joo. No, ei mulla oikeastaan ole ku se, se kieli vain, että. Sillon ku on saamelaisia, niin pitäs käyttää niinku kahta kieltä. Mutta ei tuolla rippikoulussa mulla riitä kieliresurssit siihen, että mä pitäisin niitä tunteja eikä ne sitä niinku ootakkaan, että niitä tunteja pidettä kahella kielellä. -H4

Työntekijät, jotka eivät itse puhu saamea olivat kuitenkin myönteisiä saamen kielen käyttöä kohtaan. Työntekijöiden kielitaidon puutetta paikataan saamenkielentaitoisten isosten avulla.

Mutta tota onneks on isosia, jotka... ja kaksikielisiä juttuja, niin, niin sitten tavallaan niinku osa isosista paikkaa tän tilanteen. -H1

Saamenkielistä materiaalia, kuten katekismuksia, käytetään ja tarjotaan jossakin määrin. Syksyllä 2016 avautui uusi mahdollisuus tukea saamen kielen käyttöä nuorisotyössä, kun Nuoren seurakunnan veisukirjan, tutummin punaisen laulukirjan, laulujen saamenkieliset käännökset toimitettiin työntekijöille. Osa työntekijöistä olikin saanut nuorilta kiittävää ja positiivista palautetta siitä, että

heillä on nyt mahdollisuus laulaa tuttuja hengellisiä lauluja omalla äidinkielellään.

Ja nyt just [...] tuo yks meiän nuori [...] Niin sano, että kiva, että on käännetty saameksi niitä punasen laulukirjan lauluja. Se oli yks. -H2

Mahdollisuus saamenkieliseen rippikouluopetukseen toteutuu Utsjoella järjestetävässä saamelaisrippikoulussa, johon muiden seurakuntien jäsenillä on oikeus osallistua. Nuorten halukkuus osallistua toisen seurakunnan rippikouluun on kuitenkin ollut melko vähäistä.

Ja sitten se, että meillähän on esimerkiksi tarjottu mahdollisuutta käydä rippikoulu Utsjoella, mutta tuota. Ymmärrän toisaalta sen, että kyllä ne haluaa kotiseurakunnassa sen käydä... -H3

Eräs työntekijöistä koki ongelmallisena saamelaisten eritasoisen kielitaidon. Työntekijä pohti miten rohkaista niitä saamelaisia, jotka ymmärtävät, mutta eivät puhu saamea, kun työntekijällä itselläkään ei ole kielitaitoa.

Että vaikka siinä [...] on se ongelmallista, että. Että ku on niitä ihmisiä, jotka on saamelaisia, jotka ymmärtää saamea, mutta jotka ei tohi puhua saamea. -H7

Kielen asettamien haasteiden ohella pitkät etäisyydet toimipisteiden ja kylien välillä koettiin raskaiksi. Työntekijät joutuvat ajamaan satoja kilometrejä päivässä toimittaessaan työtehtäviään. Julkisen liikenteen puuttuessa nuorten mahdollisuus osallistua seurakuntien toimintaan riippuu kyytien järjestymisestä. Osa seurakunnista osallistui nuorten kuljettamiseen, osassa kyytien järjestyminen oli nuorten omalla vastuulla.

No täällähän nämä etäisyydet on, että nehän ei pääse tulemaan sieltä. [...] Siihen menee koko päivä ku siellä käy... No sitten on se, ku ne ei pääse tulemaan tuolta, niinku [...] ei päässy tulemaan isoskoulutukseen. Mutta se, että ku ei oo kyytiä. -H4

Et kyllä se on jääny täysin, täysin siihen vanhempien aktiivisuuteen sitten, että. [...] et sieltä on vanhemmat kyllä kuljettanu. -H3

7 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön lähtökohtana oli kiinnostus työntekijöiden kokemuksia ja näkemyksiä kohtaan, joten saamelaiskulttuuri on tässä tapauksessa määritelty heidän näkökulmastaan käsin. Haastateltavat saivat itse kertoa, mitä kulttuuri on ja mitä se heille merkitsee. Vastaukset kulttuuriin liittyviin kysymyksiin vaihtelivat. Osa kertoi kulttuurista yleensä ja osa lähti käsittelemään teemaa erilaisten kulttuuristen piirteiden kautta. Näin tapahtui myös Lindgrenin (2000, 127) tutkimuksessa, jossa saamelaisuutta käsiteltiin henkilökohtaisen merkityksen kautta.

Saamelaiskulttuurin määrittelemisen tuotti osalle haastateltavista hankaluuksia. Haastateltavat eivät osanneet määritellä, mitkä perinteet ja tavat olisivat erityisesti saamelaisia ja mitkä paikallisia, sillä he olivat kasvaneet tai eläneet kulttuurien vaikutuksessa pitkään. Samanlaisen tuloksen sai myös Seppä (2012, 36) oman tutkimuksensa puitteissa. Suomalainen kulttuuri on omaksunut aineksia saamelaiskulttuurista samoin kuin saamelaiskulttuuri on saanut vaikutteita suomalaisesta (Lehtola 2012, 118). Saamelaiskulttuurin määrittelemisen koettiin hankalana myös siltä osin, etteivät määritelmät välttämättä koske kaikkia saamelaisia. Kauppisen (2014, 180) ajatus siitä, ettei yksiselitteistä etnisyyden määritelmää voida tehdä pätee myös saamelaiskulttuurin kohdalla. Saamelaiskulttuuri on kokonaisuus, johon kuuluu alakulttuureita kuten missä tahansa muussakin kulttuurissa. Yksilöt ja yhteisöt itse määrittelevät kulttuurin tilanteesta riippuen.

Saamelaiskulttuuri ei ole vain kielitaitoa tai -taidottomuutta. Kulttuuria ei voi typistää pinnallisiksi määritteiksi tai käsitteiksi veroluetteloiden ja kielitaitotodistusten nojalla. - - Saamelaiskulttuuri on elämäntapa, johon kuuluu saamen kielten lisäksi perinteiset elinkeinot, perinteistieto, kertomaperinne, joiku, yhteisön historia, arvot, tavat ja yhteisömääritelmä. -Klemetti Näkkäläjärvi (Lehtola 2015, 25.)

Opinnäytetyön keskeinen tulos oli kielen merkitys kulttuurin ja identiteetin rakentajana. Kaikki haastateltavat nimesivät saamen kielen keskeiseksi osaksi saamelaiskulttuuria ja sen näkymistä nuorisotyössä. Kieli nähtiin yhtä lailla suurimpana haasteena joko vaikeutena ylläpitää hankittua kielitaitoa tai sen puutteena.

Työntekijät osoittivat kiinnostusta saamen kielen opiskelua kohtaan ja osa olisi valmis opiskelemaan kieltä, mikäli siihen kuluva aika saataisiin järjestymään. Sepän (2012) ja Lindgrenin (2000) tutkimukset tukevat tätä tulosta kielen roolista kulttuurin säilyttäjänä ja identiteetin tukijana.

Yhteiskunnan ja kirkon suhtautuminen saamen kieliin ja niiden käyttöön vaikuttaa saamelaisten identiteetin rakentumiseen ja kielen käytön jatkuvuuteen (Lindgren 2000, 244). Saamen kieliä on elvytetty ja kielilain (2003/1086) myötä saamelaisalueeseen kuuluvien kuntien viranomaisilla on velvollisuus tarjota palvelua saamen kielillä. Lakia sovelletaan myös seurakuntien työntekijöihin ja toimintaan, sillä saamelaisalueen seurakunnat on määritelty kaksikielisiksi ja Inarin seurakunta kolmekieliseksi. Käytännössä se tarkoittaa kirkollisten ilmoitusten tuottamista pohjois- ja inarinsaameksi. (Oktavuohta i.a B.) Opinnäytetyön tuloksissa ilmeni, että saamen kieltä käytettiin nuorisotyössä erityisesti rippikoulujen jumalanpalvelus- ja hartauselämässä ja konfirmaatioissa. Muitakin kirkollisia toimituksia, kuten kaste tai häät, voidaan kielilain (2003/1086) velvoittamana toimittaa pohjois- tai inarinsaameksi (Oktavuohta i.a B).

Kirkon nuorisotyö saamelaisten kotiseutualueen seurakunnissa ei haastateltavien mukaan juurikaan eroa nuorisotyöstä muualla Suomessa. Pohjoisen kulttuuri sekä saamelaiskulttuuri antavat työlle oman vivahteensa, mutta pääasiassa sisältö on sama kuin muualla. Viime vuosikymmenten aikana on yleisesti ollut havaittavissa, että rippikoulutyö ja isoskoulutus nuorisotyön muodoista keskeisimmät ja tavoitavimmat myös pohjoisissa seurakunnissa (Kirkkohallitus 2012, 6). Rippikoulusuunnitelman (Elämä-usko-rukous 2001, 4) ja rippikoulu uudistuksen (Sakasti i.a B) mukaisesti paikallinen kulttuuri on huomioitu seurakuntien rippikoulutyössä. Rippikoulu-uudistuksessa (Sakasti i.a B) esitetty tavoite monikulttuurisuuden huomioimisesta entistä paremmin tukee työntekijöiden toivetta kulttuurien välisen vuorovaikutuksen vahvistamisesta. Tarkoitus ei ole, että kirkon nuorisotyössä eroteltaisiin kuka on saamelainen ja kuka ei vaan että paikallinen kulttuuri tulisi luontevaksi osaksi nuorisotyön toimintatapoja ja -malleja. Saamelainen ja suomalainen kulttuuri voivat kulkea työssä rinnakkain ja siten tukea niin työntekijöitä kuin lapsia ja nuoria.

Pohjoisissa seurakunnissa etäisyydet ovat pitkiä. Nuoret kulkevat toimintoihin monien kymmenien kilometrien päästä. Toiminta painottuu iltoihin ja viikonloppuihin ja päivät ovat sen vuoksi pitkiä niin nuorille kuin työntekijöille. Etäisyydet asettavat työn suunnittelulle oman ulottuvuutensa: on mietittävä missä ja milloin toimintaa järjestetään ja kuinka kuljetus hoidetaan. Keskittyykö kaikki toiminta kirkonkylälle vai lähtevätkö kirkon työntekijät yhdessä palvelemaan syrjäisempien kylien asukkaita tiettyinä päivinä? (Kirkkohallitus 2012, 50.)

Pitkät matkat on toisaalta osattu ottaa hyötykäyttöön. Pitkillä bussimatkoilla pidetään hartauksia, pelataan pelejä ja tutustutaan kanssamatkustajiin. Nuorilla on aikaa suunnitella vastuillaan olevia tehtäviä, kuten hartauksia. Matka voidaan nähdä yhteisöllisyyttä vahvistavana kokemuksena, johon sisältyy nuorten kasvun tukeminen. Seppä (2012) sai omassa tutkimuksessaan samanlaisia tuloksia. Diakoniatyöntekijät kokivat pitkät matkat rasittavina, mutta toisaalta niiden aikana hoidettiin asioita puhelimitse ja käytettiin matka-aika näin hyödyksi. (Seppä 2012, 79.) Yhteistyön toisten seurakuntien, kirkon saamelaistyön sihteerin ja kuntien muiden toimijoiden kanssa koettiin olevan hyvää ja toimivaa. Kaikki työntekijät osoittivat arvostusta kirkon saamelaistyötä kohtaan ja toivoivat sen jatkossakin kulkevan nuorisotyön rinnalla.

8 POHDINTA

8.1 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Eettiset kysymykset kuuluvat oleellisena osana tutkimusprosessiin. Kvalitatiivisen eli laadullisen opinnäytetyön luotettavuuden arviointiin voidaan lähteä tutkimusaineiston keräämisen ja analysoinnin sekä raportointiin liittyvien kriteerien kautta. Eettiset valinnat alkavat jo tutkimusaiheen valitsemisesta ja rajaamisesta. Tutkimuskohdetta valitessa on mietittävä kenen ehdoilla aihe valitaan, miksi tutkimukseen ryhdytään ja mikä on sen yhteiskunnallinen merkitys. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 51–53.)

Laadullisen tutkimuksen yleisinä luotettavuusmittareina pidetään reliabiliteettia ja validiteettia. Reliabiliteetin valossa tarkastellaan opinnäytetyön luotettavuutta tulosten pysyvyytenä ja validiteetti viittaa työn laatuun siten, että tutkitaan oikeita asioita. Pysyvyys tarkoittaa sitä, että tutkimusta uusittaessa saadaan samat tulokset. Validiteetilla tarkastellaan tutkimusasetelmaa ja sitä, miten aineiston analyysi on toteutettu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136–137.) Laadullisia menetelmiä käytettäessä on huomioitava työn vahvistettavuus, arvioitavuus, tulkinnan ristiriidattomuus, luotettavuus ja saturaatio. Saturaatio tarkoittaa tilannetta, jossa aineisto alkaa toistaa itseään. Pienikin määrä aineistoa riittää siis esittämään sen teoreettisen peruskuvion, joka tutkimuskohteesta on saatavissa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 87.)

Opinnäytetyön piiriin valittujen henkilöiden lukumäärä oli yksi eettisyyteen liittyvä keskeinen kysymys. Työelämäohjaajani saamelaistyön sihteeri Erva Niittyvuopio ohjasi sopivien haastateltavien löytymiseen. Haastateltavien rajaaminen seitsemään tarkoin valittuun henkilöön oli perusteltua myös käytettävissä olevien resurssien, kuten ajan, puolesta (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 70–71). Valitut työntekijät edustavat saamelaisten kotiseutualueen seurakunnissa tehtävää nuorisotyötä. Saturaatio toteutui haastatteluvastauksissa, sillä haastattelurungossa (Liite 3) määritellyt teemat tuottivat samankaltaisia vastauksia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 89).

Opinnäytetyöhön liittyvän tutkimusprosessin eettisyys näkyy suhtautumisessani opinnäytetyöprosessin eri vaiheisiin. Tutkimustulokset perustuivat työntekijöiden haastatteluihin, joten prosessissa oli huomioitava humaani ja kunnioittava työote. Aineiston keräämisessä oli siis huomioitava haastateltavien anonymiteetin takaaminen ja luottamuksellisuus saamani materiaalin käsittelyssä. (Hirsjärvi ym. 2000, 28–29).

Haastateltaville lähetettiin saatekirje ja haastattelupyyntö, jossa esiteltiin tutkimuksen tekijä, tarkoitus ja tilaaja. Sopiessani haastatteluajoja ja haastatteluiden aluksi kertosin vielä luottamuksellisuuteen liittyvät näkökulmat. Näitä ovat haastateltavien anonymisuus sekä aineiston tallentaminen ja säilyttäminen. Käyttäessäni suoria lainauksia haastatteluaineistosta olen pyrkinyt valitsemaan ne niin, ettei vastaajaa voi tunnistaa. Haastateltaville antamani numerojärjestyksen tietää vain opinnäytetyön tekijä eikä se siten ole sidoksissa siihen järjestykseen, jossa haastattelut on tehty.

Haastattelumateriaali on säilytetty vain haastattelijan muistitikulla niin, ettei kenelläkään muulla ole ollut mahdollisuutta päästä siihen käsiksi. Haastattelija on sitoutunut käyttämään saatua materiaali vain tässä opinnäytetyössä ja hävittämään sen opinnäytetyön valmistuttua. Opinnäytetyön luotettavuutta ja eettisyyttä olisi lisännyt kirjallisen haastattelusuostumuksen pyytäminen (Hirsjärvi & Hurme 2014, 20). Sitä en kuitenkaan tullut ajatelleeksi ennen kuin prosessin loppuvaiheessa.

8.2 Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu

Rippikoululeiri, kesäinen keskiyö ja kylmä sauna. Ja siitä se ajatus sitten lähti. Idea opinnäytetyöni aiheeseen syntyi kesäkuisena yönä vuonna 2015 ihmetellessäni saamelaistyön sihteeri Erva Niittyvuopion kanssa, miksei Utsjoen uimahallin sauna lämpene muun leiriporukan pelatessa liikuntasalissa salibandyä. Olin aiemmin keväällä ollut seurakuntaharjoittelussa Utsjoella ja päässyt sitä kautta kesätöihin lastenleireille ja rippikouluun. Utsjoella järjestettävä rippikoulu on tällä hetkellä ainoa, jossa on myös saamenkielinen opetusryhmä, josta Niit-

tyvuopio vastaa. Keskustelimme opinnoistani ja kiinnostuksestani kulttuureita kohtaan ja toiveesta liittää se jotenkin osaksi opinnäytetyötäni. Niittyvuopio ehdotti tutkimusta siitä, miten saamelaisriippikoulu tukee nuorten identiteetin kehittymistä heidän omasta näkökulmastaan käsin. Myöhemmin aihe vaihtui käsittelemään työntekijöiden kokemuksia ja näkemyksiä.

Ideapaperin esittelin elokuussa 2015, minkä jälkeen lähdin kokoamaan työnteoreettista viitekehystä. Suoritin syksyn 2015 aikana opintoihin kuuluvan monikulttuurisuusharjoittelun Oulun hiippakunnan tuomiokapitulissa kirkon saamelais-työssä. Harjoittelu tuki opinnäytetyön edistymistä ja sain esiteltyä opinnäytetyösuunnitelman lokakuussa 2015. Sen jälkeen prosessissa tuli hiljainen vaihe.

Työstin teoriaosuutta kevään 2016 ajan ja tavoitteena oli työstää sitä myös kesällä. Tämä jäi kuitenkin tekemättä ja opinnäytetyöprosessi käynnistyi toden teolla uudelleen vasta syyskuussa 2016, kun lähdin tekemään haastatteluja. Syksyn aikataulu oli todella tiukka ja ehdin jo epäillä, etten saa työtä valmiiksi marraskuuhun mennessä. Osa haastatteluista puuttui vielä lokakuussa enkä ollut varma, miten lähteä analysoimaan kerättyä aineistoa. Paine saada opinnäytetyö valmiiksi hyvin lyhyessä ajassa opetti priorisoimaan asioita. Huomasin, miten tärkeää on varata riittävästi aikaa ajatustyölle ja etenkin kirjoittamiselle. Kirjoitusprosessi vaati kokonaisen päivän tai vähintäänkin puolet päivästä.

Opinnäytetyön kautta avautui työpaikka Inarin seurakunnan nuorisotyöntekijänä. Prosessin myötä karttunut tieto saamelaiskulttuurista ja pohjoisten seurakuntien työmuodoista on ollut suureksi avuksi nykyisissä työtehtävissäni. Suoritin keväällä 2016 Diakin ja Saamelaisalueen koulutuskeskuksen (Sakk) yhteistyössä pidetyn viiden opintopisteen (5 op) arvoisen kurssin Saamelaiskulttuuri – kulttuurinen osaaminen. Kurssin ensimmäisessä osiossa käsiteltiin kulttuurisen ymmärryksen perusteita (2 op) ja toisessa asiakkaan kulttuurisensitiivistä kohtaamista sosiaali- ja terveysalalla (3 op). Toiveenani on syventää kurssin antamaa kulttuurista osaamistani hakeutumalla jossain vaiheessa opiskelemaan pohjoissaamen kieltä ja kulttuuria. Peilatesani ammatillisuutta nykyisiin työtehtäviini toiveenani on mahdollistaa yhdenvertaisuuden toteutuminen nuorisotyössä niin, että paikalliset kulttuurit huomioidaan (Sosiaalialan ammattikorkeakoulu-

tuksen kompetenssit 2016, 1). Samankaltaisen toiveen esitti myös eräs haastateltavista.

Toivon semmosta rauhallista rinnakkaiseloä täällä eri lähtökohdistä tulevien ihmisten kesken, että tuota. Että tosiaan seurakunta vois olla paikka, jossa jokainen kokee olevansa tervetullut riippumatta taustoista... -H3

Saamelaiskulttuuri, kuten mikä tahansa kulttuuri, joutuu kohtaamaan muutoksia. Saamelaisnuorten tukeminen perinteisen elämäntavan ja nykyajan tuomien haasteiden murroksessa on tärkeää. Harjoitteluiden, opintojen ohessa tehtyjen töiden ja opinnäytetyöprosessin myötä olen saanut valmiuksia ja ideoita kulttuurisensitiiviseen työöteeseen. Kulttuurisensitiivisyys on tärkeää myös sosiaalialalla (Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit 2016). Yhtälaila ei-kirkollisessa nuorisotyössä olisi hyvä huomioida sen toiminnassa mukana olevien nuorten kulttuurinen tausta. Saamelaiskulttuurin huomioiminen nuorisotyössä edellyttää työntekijöiltä tahtoa ja avarakatseisuutta.

Utsjoella muutaman vuoden ajan toteutettu saamelainen rippikoulu on hyvää vauhtia muotoutumassa yhdeksi kirkon saamelaistyön tavoittavaksi muodoksi nuorisotyön kentällä. Muiden seurakuntien työntekijöiltä saamelaisen rippikoulun muotoutuminen vaatii halua markkinoida sitä vaihtoehtona oman seurakunnan rippikouluille. Kulttuurin huomioimiseen voi lähteä pienien tekojen kautta. Jo se, että laulamme nuorten kanssa saameksi käännettyjä veisuja, on hyvä alku. Askarteluissa voisi hyödyntää saamen käsitöitä ja nuorten käsityötaitoja. Pärkisavaimenperät esimerkiksi eivät vaadi paljoa materiaalia ja ovat nopeita tehdä. Pärkisiä käytetään saamenpuvussa sitomaan kenkäpaulat kiinni jalkaan (Aleksandroff 2015.) Kulttuurin

Opinnäytetyöprosessin aikana haastatteluista ja muusta aineistosta nousi muutamia mielenkiintoisia aiheita, joihin olisi ollut mielenkiintoista paneutua enemmän. Saamelaistyön sihteeri Erva Niittyvuopion alunperin ehdottama tutkimus siitä, miten saamelaisrippikoulu tukee nuorten identiteetin kehittymistä heidän omasta näkökulmastaan, olisi mielenkiintoinen aihe esimerkiksi opinnäytetyöksi.

Lindgrenin (2000) tutkimuksen pohjalta voisi lähteä tutkimaan sitä, miten myös saamelaisalueen ulkopuolisten seurakuntien nuorisotyössä voitaisiin tukea saamelaisnuoria. Moni nuori kulkee rippikouluun Utsjoelle, mutta mitä jos vastaavan kaltainen vaihtoehto löytyisi myös esimerkiksi pääkaupunkiseudulta. Seuraava tutkimus tai opinnäytetyön aihe voisi käsitellä kysymystä siitä, miten mahdollistaa saamenkielinen rippikoulu saamelaisalueen ulkopuolella.

Opetushallitus on uudistamassa varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Uusi VASU2017 on tarkoitettu ohjaamaan varhaiskasvatuksen toteuttamista varhaiskasvatuksen piirissä valtakunnallisesti. (Opetushallitus 2016,8.) Paikalliset suunnitelmat on tarkoitus ottaa käyttöön 1.8.2017. VASU2017 huomioi jokaisen lapsen perusoikeuden omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen. Saamelaisalueella varhaiskasvatuksen parissa työskentelevien on siis tunnistettava nämä oikeudet ja pyrittävä toteuttamaan niitä. Aiheesta voisi tehdä opinnäytetyön tutkimalla, miten VASU2017 määritetyt perusteet ympäristön kielellinen ja kulttuurinen monimuotoisuus huomioidaan kirkon varhaiskasvatuksessa tai nuorisotyössä. (Opetushallitus 2016, 30.)

LÄHTEET

- Aleksandroff, Mika 2015. Paulat. Julkaistu Eteläinen Inarissa -blogissa 23.10.2015. Viitattu 3.11.2016.
<http://etelaineninarissa.blogspot.fi/2015/10/paulat.html>
- Benjamin, Saija 2014. Kulttuuri-identiteetti – Merkitys kehitykselle ja kotoutumiselle. Teoksessa Kulttuuri-identiteetti & kasvatus. Kulttuuriperintökasvatus kotoutumisen tukena. Helsinki: Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seura ry, 56–105. Viitattu 11.10.2016.
https://kulttuuriperintokasvatus.wp-palvelu.fi/wp-content/uploads/2015/04/Kulttuuri-identiteetti_ja_kasvatus.pdf
- Clarkeburn, Henriikka & Mustajoki, Arto 2007. Tutkijan arkipäivän etiikka. Tampere: Vastapaino.
- Elämä - usko - rukous 2001. Rippikoulusuunnitelma 2001. Kirkkohallitus. Viitattu 23.9.2015.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/85780A9E8154761EC225770A003912B4/\\$FILE/Rippikoulusuunnitelma%202001.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/85780A9E8154761EC225770A003912B4/$FILE/Rippikoulusuunnitelma%202001.pdf)
- Enontekiön seurakunta i.a. Seurakunnan tapahtumat Enontekiöllä. Viitattu 21.10.2016. <http://www.tosilappi.fi/tapahtuma/enontekiön-seurakunnan-tapahtumat/>
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2007. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 25–43
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2014. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsingin yliopisto.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2000. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Inarin seurakunta i.a C. Nuorisotoiminta. Viitattu 21.10.2016.
<https://inarinseurakunta.fi/index.php/sivu/nuoriso>
- Inarin seurakunta i.a. A. Inarin seurakunta. Viitattu 2.3.2016.
<https://inarinseurakunta.fi/index.php/sivu/etusivu>

- Inarin seurakunta i.a. B. Kirkot ja muut kiinteistöt. Viitattu 2.3.2016.
<https://inarinseurakunta.fi/index.php/sivu/kirkot>
- Joona, Tanja 2013. Vielä sananen ILOsta – alkuperäiskansasopimus ja Suomen haasteet. Teoksessa Erika Sarivaara, Kaarina Määttä & Satu Uusiautti (toim.) Kuka on saamelainen ja mitä on saamelaisuus : identiteetin juurilla. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 145–163.
- Kauppinen, Timo M. 2014. Etnisyys. Teoksessa Jani Erola & Pekka Räsänen (toim.) Johdatus sosiologian perusteisiin. Helsinki: Gaudeamus, 168–180.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2010. Hyvä itsetunto. Helsinki: WSOY.
- Kenttäpäiväkirja. Opinnäytetyöntekijän päiväkirja prosessin ajalta. Materiaali tekijän hallussa.
- Kirkkohallitus 2012. Nuoret seurakuntalaisina. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2012:6. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Kirkkohallitus 2014. Kohtaamisen kirkko Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan suunta vuoteen 2020. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 7 Kirkko ja toiminta. Helsinki: Unigrafia.
- Kirkkohallitus 2016. Isoja ihmeitä – Isostoiminnan linjaus 2016. Suomen ev.lut.kirkon julkaisuja 43. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Kirkkolaki 1993/1054. Viitattu 29.9.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054#L3P5>
- Kirkon nuorisotyönohjaajan ydinosoaminen 2010, 1. Viitattu 30.9.2016.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/\\$FILE/nuorisott_yo.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/$FILE/nuorisott_yo.pdf)
- Kirkon tiedotuskeskus 2012. Anteeksipyyntö on askel yhteiseen vuoropuheluun. Viitattu 20.10.2016.
<http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/9908E1AFF8FC8796C225799A00610CA3?OpenDocument&lang=FI>
- Köykkä, Arto 2005. Rakkaus, Jumala ja kuolema - ehdotus nuorisotyön teologiaksi. Teoksessa Terhi Paananen & Hans Tuominen (toim.) Nuorisotyön käsikirja. Kirjapaja. Helsinki, 21-34.
- Laki saamelaiskäräjistä 1995/974. Viitattu 23.9.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950974>

- Launonen, Pekka 2008. Kirkon nuorisotyö – hengellisen, pedagogisen ja sosiaalisen kolmiyhteys. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 78–89.
- Lehtonen, Veli-Pekka 2015. Saamelaiskiista. Sortaako Suomi alkuperäiskansaansa? Helsinki: Into.
- Lindgren, Anna-Riitta 2000. Helsingin saamelaiset ja oma kieli. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Niittyvuopio, Erva 2015. Saamelainen rippikoulu. Saamelaistyön hiippakuntasihteerin blogikirjoitus 27.8.2015. Viitattu 23.9.2015.
<https://oulunhiippakunta-evl-fi-d.aldone.fi/hiippakunta/piispantalonblogi/?x3163540=3491125>
- Niittyvuopio, Erva 2016. Ohjauskeskustelu kirkon saamelaistyön sihteerin Erva Niittyvuopion kanssa 11.4.2016.
- Nurmi, Jari-Erik; Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula, Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.
- Nurmiranta, Hanna; Leppämäki, Päivi & Horppu, Sari 2009. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Helsinki: Kirjapaja.
- Oktavuohta i.a A. Sámi gákti – saamenpuku kertoo monta asiaa. Viimeksi päivitetty 26.10.2013. Viitattu 28.10.2016.
http://www.samediggi.fi/index.php?option=com_content&task=view&id=230&Itemid=268&lang=finnish
- Oktavuohta i.a B. E vankelis-luterilainen kirkko. Viimeksi päivitetty 23.10.2013. Viitattu 28.10.2016.
http://www.samediggi.fi/index.php?option=com_content&task=view&id=202&Itemid=250
- Opetushallitus 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 3.11.2016.
http://www.op.h.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- Oulun hiippakunta i.a A. Hiippakunta. Viitattu 29.9.2015.
<https://oulunhiippakunta-evl-fi-d.aldone.fi/hiippakunta/>

Oulun hiippakunta i.a B. Saamelaistyö. Viitattu 23.9.2015.

<https://oulunhiippakunta-evl-fi-d.aldone.fi/tyoalat/saamelaistyö/>

Paavola, Heini & Talib, Mirja-Tytti 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Porkka, Jouko 2008. Kirkon kasvatustoiminta yhtenäiskulttuurista postmoderniin. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten Keskus, 153–220.

Pruuki, Lassi 2010. Rippikoulun pikkujättiläinen. Helsinki : LK-kirjat.

Saamelaiskäräjät i.a A. Saamelaiset Suomessa. Viimeksi päivitetty 17.03.2014. Viitattu 23.9.2015.

http://www.samediggi.fi/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=105&Itemid=167

Saamen kielilaki 2003/1086. Viitattu 26.10.2016.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20031086#L5P24>

Sakasti i.a B. Uudistuksen päälinjat. Rippikoulusuunnitelma 2017. Viitattu 21.10.2016.

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content237F32>

Sakasti i.a. A Rippikoulu ja isoset. Viitattu 30.9.2013.

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content2C760E>

Saukkonen, Pasi 2014. Suomalainen kulttuuri-identiteetti kotouttamisen estäjänä ja edistäjänä. Teoksessa Kulttuuri-identiteetti & kasvatus. Kulttuuriperintökasvatus kotoutumisen tukena. Helsinki: Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seura ry, 13–55. Viitattu 23.5.2016.

https://kulttuuriperintokasvatus.wp-palvelu.fi/wp-content/uploads/2015/04/Kulttuuri-identiteetti_ja_kasvatus.pdf

Seppä, Eija Annikki 2012. Diakoniatyön erityispiirteitä saamelaiskulttuurissa. Yleisen käytännöllisen teologian Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Sodankylän seurakunta i.a D. Nuorisotyö. Viitattu 21.10.2016.

<http://www.sodevl.fi/fi/nuorisotyoe.php>

Sodankylän seurakunta i.a. A. Yhteystiedot. Viitattu 21.10.2016.

http://www.sodevl.fi/fi_pikalinkit/yhteystiedot.php

Sodankylän seurakunta i.a. B. Toiminta. Viitattu 21.10.2016.

<http://www.sodevl.fi/fi/toiminta.php>

Sodankylän seurakunta i.a. C. Hallinto. Viitattu 21.10.2016.

<http://www.sodevl.fi/fi/hallinto.php>

Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit 2016. Hyväksytty Kuopiossa 29.4.2016. PDF-tiedosto. Viitattu 18.11.2016. Materiaali tekijän hallussa.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. Viitattu 23.9.2015.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Talvitie, Marjukka 2016. Utsjoen seurakunta hakee kriisiapua palkanmaksuun – kirkkoherran virkaa ei laiteta auki. Julkaistu Yle Uutisten nettisivulla 13.9.2016. Viitattu 31.10.2016. <http://yle.fi/uutiset/3-9163874>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki : Tammi.

Utsjoen seurakunta i.a A. Ohcejoga searvegoddi – Utsjoen seurakunta. Viitattu 29.9.2015. <http://utsjoensrk.nettisivu.org/>

Utsjoen seurakunta i.a B. Utsjoen seurakunnan työntekijät ja kirkkoherranvirasto. Viitattu 29.9.2015. <http://utsjoensrk.nettisivu.org/seurakunnan-tyontekijat-ja-toimipaikat/>

Utsjoen seurakunta i.a C. Hallinto. Viitattu 29.9.2015.

<http://utsjoensrk.nettisivu.org/hallinto/>

Utsjoen seurakunta i.a D. Bassi Meassu – Pyhä messu. Viitattu 21.10.2016.

<http://utsjoensrk.nettisivu.org/messut/>

Utsjoen seurakunta i.a E. Nuorisotyö. Viitattu 21.10.2016.

<http://utsjoensrk.nettisivu.org/nuorisotyö>

LIITE 1 Tutkimuslupahakemus

Tutkimuslupahakemus opinnäytetyötä varten

Hakijan nimi	Viivi Törmänen
Osoite	
Puhelinnumero	
Sähköpostiosoite	
Opiskelupaikka	Diakonia-ammattikorkeakoulu, Kalasataman kampus

Työn ohjaajat/yhteistyökumppanit	Erva Niittyvuopio, kirkon saamelaistyön sihteeri. Oulun hiippakunnan tuomiokapituli, kirkon saamelaistyö. Diakonia-ammattikorkeakoulun puolesta työn ohjaajana toimii lehtori Hanna Niemi.
Tutkimuksen nimi	Nuorisotyön erityispiirteitä saamelaisten kotiseutualueen seurakunnissa
Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	Tutkimuksellisen opinnäytetyöni tarkoitus on selvittää, miten nuorisotyötä tekevät kirkon työntekijät huomioivat saamelaisen kontekstin työssään. Opinnäytetyön tavoite on auttaa kirkon saamelaistyötä nuorisotyön kentällä.
Perustelut tutkimusluvan anomiselle	Kirkon saamelaistyö on tilannut tämän tutkimuksellisen opinnäytetyön oman toimintansa tukemiseksi ja kehittämiseksi. Opinnäytetyön tuloksia hyödynnetään rippikoulusuunnitelman tekemisessä sekä saamelaisten kotiseutualueen seurakuntien työntekijöiden ammatillisuuden tukemisessa.
Tutkimusmenetelmät	Tutkimusmenetelmä on laadullinen teema-haastattelu. Tutkimuskysymyksissä käsitte-len sitä, miten nuorisotyönohjaajat ottavat huomioon saamelaisen kasvatuksen. Tutkimuskysymykset nostavat esiin myös sen, tarvitsevatko nuorisotyönohjaajat tukea ja opastusta saamelaiskulttuuriin.
Tietojen käsittely työssä	Haastatteluilla kerätty tieto käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti haastateltavien anonymiteettiä suojellen. Haastattelumateriaali on vain opinnäytetyön tekijän hallussa ja käsiteltävissä. Opinnäytetyön valmistuttua haastattelumateriaali hävitetään asianmukaisesti.

Tutkimusluvan myöntämisen ja tietojen/aineiston luovuttamisen ehtona on, että tutkimuksen/selvityksen tekijä sitoutuu huolehtimaan tietojen käsittelystä ottaen huomioon henkilötietojen käsittelyä ja yksityisyyden suojaa koskevan lainsäädännön. Tutkimuksen/selvityksen tekijä on velvollinen käyttämään tietojen/aineistoa luottamuksellisesti ja ainoastaan tämän tutkimuksen /selvityksen tekemiseksi sekä turvaamaan tarkastelemiensa henkilöiden intimitetin ja anonymiteetin. Tutkimuksen toteuttamisen jälkeen aineisto hävitetään asianmukaisella tavalla.

Päiväys: 23.5.2016

Allekirjoitukset:

Tutkimuksen tekijä: Viivi Toivola

Työyhteisön edustaja: Erva Niikkyvuopio

LIITE 2 Saatekirje haastateltaville

Tervehdys!

Maanantaina 12.9.2016 Inarin seurakunnassa nuoriso-ohjaajan sijaisena aloitettava Viivi Törmänen tekee lopputyönsä Diakiin sosionomi-nuorisotyönohjaaja linjalle tulevan syksyn aikana ja teemana tässä hänellä on kirkon saamelaistyö ja nuorisotyö.

Viivi Törmänen harjoitteli Utsjoen seurakunnassa keväällä 2015 ja oli kesän 2015 rippileirillä leiriemäntänä. Syksyllä 2015 hän teki monikulttuurisuusharjoittelujaksonsa tuomiokapitulissa saamelaistyön sihteerin ohjauksessa. Harjoittelu kätki sisäänsä saamelaistyön lisäksi kansainvälistä työtä ja kuurojen työtä. Harjoittelun aikana syntyi ajatus lopputyön tekemisestä kirkon saamelaistyölle, teemana nuorisotyö Saamelaisten kotiseutualueella. Tutkimusta varten olisi tarkoitus haastatella nuorisotyöntekijöitä ja sen lisäksi Viivi hyödyntää jo olemassa olevaa materiaalia. Tutkimuksen tavoitteena on kerätä informaatiota jo olemassa olevasta ja samalla pohtia tulevaisuuden visioita ja kehittää työtä eteenpäin.

Lopputyön valmistuttua opinnäyte työ löytyy myös tuomiokapitulista saamelaistyön sihteerin toimistosta ja on kaikkien luettavissa. Opinnäyte työ löytyy valmistumisen jälkeen myös sivulta <http://www.theseus.fi>

Tutkimukseen osallistuminen on jokaiselle vapaaehtoista. Toivon teidän suhtautuvan tutkimukseen myönteisesti. Toivomme, että tuleva opinnäytetyö tulisi työhömme iloksi ja avuksi, kun yhdessä viemme tulevaisuuden nuorisotyötä alueellamme eteenpäin.

Työniloa!

dearv. Erva Niittyvuopio

LIITE 3 Teemahaastattelurunko

1. Nuorisotyöntekijöiden taustatiedot

- sukupuoli
- ikä
- äidinkieli
- koulutustausta
- valmistumisvuosi
- ammatti/nykyinen työ ja siinä olevat vuodet
- työhistoria
- seurakunta, jossa työskentelee
- miten päädyit nykyisen tehtävääsi
- työnkuvaus nykyisessä seurakunnassa

2. Kulttuuriin liittyvät kysymykset

- oman kulttuurin tunteminen
- kulttuurien arvostaminen
- kristillinen ihmiskäsitys ja kulttuuri
- kulttuurinen herkkyys
- miten kuvailisit kulttuurin sisältymisen nuorisotyöhön ja nuorisotyön arvomaailmaa
- nuorisotyön mahdollisuudet saamenkulttuurin tukemisessa ja säilyttämisessä

3. Saamelaiskulttuuri

- saamelaiskulttuurin ominaispiirteet haastateltavan kertomana
- haasteelliset tilanteet ja tehtävät saamelaisessa kontekstissa
- miten ja mistä olet etsinyt tietoa saamelaisista
- saamelaiset tavat, rituaalit, perinteet
- saamelaiskulttuurin tulevaisuus

- saamelaiskysymykset tänä päivänä
- mitä tietoa tarvitset saamelaisesta kulttuurista ja saamelaisista
- saamen kulttuurin alueet, joilla haluaisit kehittää itseäsi
- työntekijän kokemukset tilanteista, joissa piirteitä luonnonuskosta

4. Nuorisotyö saamelaisessa seurakunnassa

- verkostoituminen ja yhteistyötahot
- seurakunnan muut työntekijät
- seurakunnan työmuodot, joissa saamelaisuus näkyy erityisesti
- asiat, jotka erityisesti liittyvät saamelaisiin nuorisotyössä
- työntekijän kokemus saamelaisten parissa tehtävästä nuorisotyöstä
- miten otat huomioon saamelaisen kulttuurin työssäsi
- miten työntekijä ottaa paikalliset perinteet huomioon, miten niitä voi hyödyntää nuorisotyössä
- saamelaiset kansanuskomukset, mytologia ja kristinusko
- vaikuttaminen nuorisotyössä, nuorisotyön mahdollisuus vaikuttaa
- nuorisotyö, kutsumus vai johdatus
- miten nuorisotyö saamelaisalueella mielestäsi eroaa nuorisotyöstä muualla Suomessa
- ruokakulttuuri, perinneruuat, musiikki, pukeutuminen
- Lapin rovastikunnan maantieteellisen sijainnin ja luonnon vaikutus nuorisotyössä
- asiat, jotka olet kokenut vaikeina tai haastavina saamelaiskysymyksissä / nuorisotyössä saamelaisessa ympäristössä
- miten kuvailisit omaa nuorisotyöntekijän rooliasi saamelaisessa kulttuurissa
- oma jaksaminen, miten siitä huolehtii
- mitä toiveita kirkon saamelaistyön osalta, koulutusten suhteen
- mitä muuta haluaisit vielä sanoa